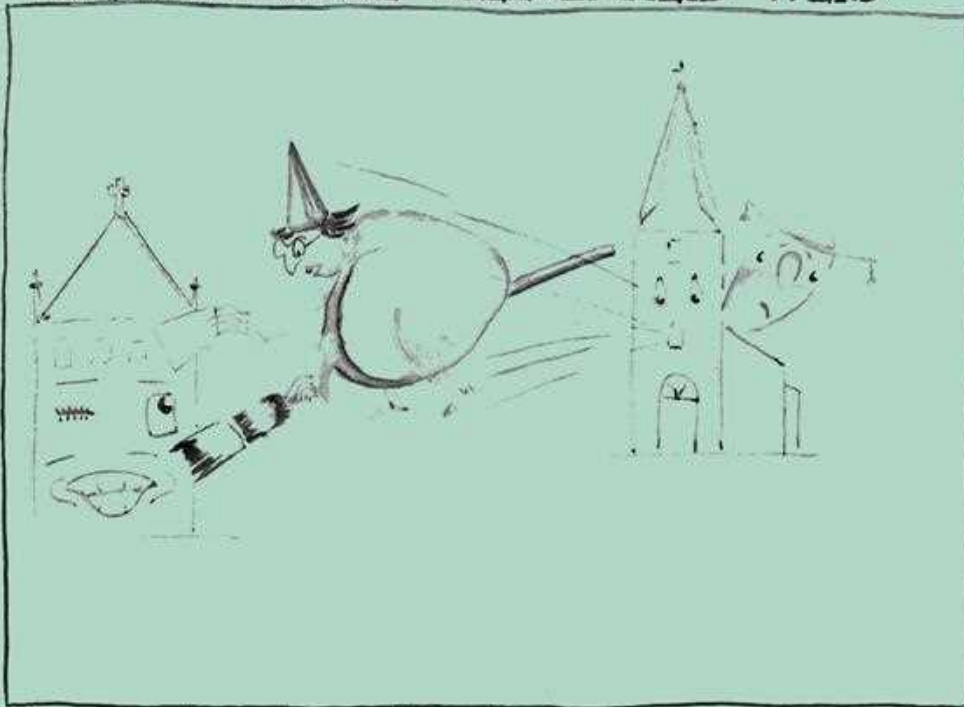

de lichte voorde

periodiek van de
VERENIGING VOOR OUDHEIDKUNDE TE LICHTENVOORDE

PER „VRIENDELIJKE GELEGENHEID“ WERD

ONS DE POST BEZORGD.....

No. 63
November 2011
ISSN: 0927-6688

De Lichte voorde is een halfjaarlijkse uitgave van de Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde. De vereniging stelt zich ten doel het onderzoek naar de geschiedenis van de voormalige gemeente Lichtenvoorde in de breedste zin van het woord te stimuleren en te bevorderen.

Redactie: Frits van Lochem, Frans Bonnes, Henk Hanselman, Marcel van den Hoven en Arnold Pluimers.

Tekstcorrectie: Antoon Driessen en Nic Adema

Vormgeving: Henk Hanselman, Marcel van den Hoven en Benny Lammers

Druk: McWinDo's print- en copyservice, Lichtenvoorde

Bij de afbeelding op de voorkant

Henny Bennink schrijft een humoristische tekst bij het stripverhaal over de piëta die niet in Harreveld geplaatst mocht worden.

Inhoud nummer 63

<i>Frits van Lochem</i> Voorwoord	2
<i>Nic Adema, Henk Hanselman</i> Memoires van oud-Lichtenvoordenaar W.H. Schutten	3
<i>G.H. Willemsen</i> Vanuit het midden	12
<i>Theo Withag</i> De luchtbeschermingsdienst in de gemeente Lichtenvoorde	15
<i>Henny Bennink</i> Het sprookje met een lange nasleep	21
<i>Frits van Lochem</i> Straatbeelden 1971 - 2011	46
<i>Marcel van den Hoven</i> Prijsuitreiking	50
<i>Arnold Pluimers</i> Lezingen en excursie	52
<i>Frits van Lochem</i> Open monumentendag 2011	55
<i>Gerhard Eppingbroek</i> Ons zoekplaatje	56

Voorwoord

Door Frits van Lochem
redactie-coördinator

Namens onze redactiecommissie presenteer ik u periodiek nummer 63 van onze vereniging die zoals u weet dit jaar haar 40-jarig jubileum viert. Om precies te zijn op 28 oktober 1971 is onze vereniging opgericht. Dat jubileum wordt niet gevierd met allerlei festiviteiten maar op diverse manieren wordt daar wel aandacht aan besteed. Hoewel: de excursie naar de Grolsche Bierbrouwerij had toch zeker ook een feestelijk karakter.

Ook het feit dat wij in ons jubileumjaar door de gemeente in de gelegenheid werden gesteld om de boekenvoorraad van *Lichtenvoorde 1815-2005* en *Bezetting en Verzet II* te verspreiden gaf onze vereniging de mogelijkheid u zeker iets moois aan te kunnen bieden.

Het was wel even flink sjouwen geblazen met al die boeken. In het bijzonder dank aan Theo Withag, Willy Waalder en Marcel van den Hoven die daar veel werk mee gehad hebben.

Aan de boeken die aan alle kinderen van groep 8 van alle basisscholen in het gebied van de voormalige gemeente Lichtenvoorde zijn uitgereikt was nog een puzzel toegevoegd.

Recentelijk is aan de kinderen die de puzzel goed hebben opgelost nog een prijs uitgereikt, waarvan u in dit nummer nog een kort verslagje aantreft.

In deze periodiek hebben wij weer een aantal interessante artikelen van uiteenlopende aard samengebracht die door de verschillende auteurs met zorg zijn samengesteld .

Wij wensen u heel veel leesplezier !

PS. Tips voor Sint Nicolaas of Kerst : Geef een periodiek (verkrijgbaar bij de boekhandel) of een jaar proeflidmaatschap cadeau.

Een proeflidmaatschap voor 2012 kunt u tot 31 december a.s. regelen bij de VVV Markt 11a, tegen contante (pin-)betaling met opgave van naam en adres van de begunstigde.

Er zijn nog enkele exemplaren van de Kadastrale Atlas, compleet met kaarten-CD voor de prijs van € 30,-, eveneens verkrijgbaar bij de VVV, Markt 11a.

Memoires van oud-Lichtenvoordenaar W.H. Schutten

Inleiding en tekstbewerking: Nic Adema

Genealogisch onderzoek: Henk Hanselman

Enige tijd geleden kreeg de redactie de beschikking over de memoires van een zekere W.H. Schutten die in Lichtenvoorde geboren is en er in zijn jeugd gewoond heeft. In de jaren zeventig, toen hij al tegen de 80 liep, heeft hij een en ander op papier gezet om een tijdsbeeld te schetsen van zijn leven. Die 70 getypte bladzijden zijn te veel om allemaal in de Lichte voorde te publiceren. Omdat er echter veel passages zijn die zeer interessant zijn, en omdat daarin een bijzonder beeld van tijd, mensen of plaatsen wordt gegeven, willen we in een soort vervolgserie toch het grootste deel publiceren.

De schrijver is zich bewust van het feit dat hij voor het nageslacht schrijft en legt dus veel dingen uit.

*Willem Schutten zoals velen hem in Groenlo gekend zullen hebben.
Fotocollectie familie Schutten*

We moeten vanwege plaatsgebrek delen van de tekst weglaten en dat zullen zaken zijn die de meeste lezers al wel kennen en beschrijvingen van mensen en situaties die niet rechtstreeks met onze gemeente te maken hebben, zoals uitwijdingen over het ontstaan van oorlogen, het verslepen van de grote steen van Vragender naar de Markt e.d.

Op punten waar tekst is weggelaten ziet u haakjes met punten (...). Spelfouten zijn verbeterd en hier en daar is de zinsbouw aangepast. Typische stijlkenmerken zijn uiteraard gehandhaafd. Hij schrijft bijvoorbeeld 'Ge' als aanspreekvorm voor de lezer. Ook zijn er soms uitdrukkingen uit het dialect letterlijk in het Nederlands vertaald, bijv. 'kort bij huis'.

De heer Willem Schutten komt uit zijn verhaal naar voren als een eenvoudige, ontwikkelde werkmans. Hij had zes jaar lagere school, maar zijn schrijfrant is van een veel hoger niveau: er zijn nauwelijks spelfouten, hij heeft een goede zinsbouw en de woordkeus is afwisselend en laat een grote algemene ontwikkeling zien. Hij geeft blijk van een diep (katholiek) geloof, maar hij had daarentegen ook vertrouwen in vakbonden en andere organisaties die opkwamen voor eenvoudige werklieden. Over de vakbonden weet hij veel te vertellen.

Over wat hij opschrijft zegt hij o.a. het volgende. 'Alles wat ik (...) geschreven heb is mij bekend als persoonlijk beleefd en (...) wat ik heb gehoord uit de mond van mijn ouders, verklaar ik als historisch'. Deze memoires zijn geschreven rond 1975.

Wilhelmus (Willem) Hendrikus Schutten werd geboren te Lichtenvoorde op 17-05-1895 en is op 89-jarige leeftijd in 1984 te Groenlo overleden.

Willem was de oudste van vijf kinderen uit het derde huwelijk van zijn vader.

Zijn vader was Bernardus Schutten, leerlooiersknecht, geboren te Harreveld op 13-11-1855 en overleden te Lichtenvoorde op 31-10-1918, 63 jaar oud. Zijn vader is driemaal getrouwd geweest. Voor het eerst op 29-jarige leeftijd op 22-10-1885 met de 38-jarige Aleida Bongers uit Wisch († 26-03-1889).

Zijn tweede huwelijk was op 11-01-1890 met de 40-jarige Hendrika Wolters uit Zelhem (†17-10-1893). Zijn derde huwelijk was op 40-jarige leeftijd op 08-01-1894 met de 20-jarige Maria Frederica Izereef. Uit dit huwelijk is **Willem** als oudste van vijf kinderen geboren.

Willem is, zoals hijzelf schrijft, geboren in Westermans Schuur op no. A 95. Volgens het gemeentelijke register van de huisnummering was dit een looierij.

Zijn ouders hadden geen eigen huis en verhuisden vaak. Tussen 1895 en 1913 heeft het gezin op zeven verschillende plaatsen in Lichtenvoorde gewoond.

In maart 1920 verhuist Willem naar Groenlo. Hij trouwt daar op 24-jarige leeftijd op 14-04-1920 met de 35-jarige **Johanna Gertrud te Moller**, geboren te Zwiłbroek. Johanna is weduwe en heeft zeven kinderen uit het eerdere huwelijk met Herman Winkelhorst.

Na het huwelijk verhuist de familie naar een nieuw gebouwd huis aan de Ruurloseweg C 57b in Groenlo.

Uit het huwelijk van **Willem** en **Johanna** worden vijf kinderen geboren:

1. Hendrika Bernardina * 15-04-1921
2. Adele Wilhelmina * 16-02-1923 †23-07-1923
3. Bernardus Wilhelmus * 29-05-1924
4. Elisabeth Maria * 15-07-1926
5. Theresia Josephina * 11-03-1928

Om publicatie in de Lichte voorde mogelijk te maken, heeft de redactie het verhaal van Willem Schutten in een vijftal stukken opgesplitst.

1. Jeugd- en schooljaren;
2. Werk;
3. Wereldoorlog I en crisisjaren;
4. Wereldoorlog II;
5. De jaren na de oorlog.

In dit nummer van de Lichte voorde volgt nu het eerste deel. De andere delen zullen uiteraard in volgende nummers geplaatst worden.

Jeugd- en schooljaren

1895 was het jaar dat ik op 17 mei geboren werd. Mijn geboorteplaats was Lichtenvoorde in de Gelderse Achterhoek. Mijn ouders woonden toen, zoals men dat toen noemde, in Westermans Schuur. Mijn vader was looiersknecht bij Westerman. Een deel van die schuur was als woonhuis ingericht. Vanzelfsprekend kan ik me van de eerste twee of drie jaar niets meer voorstellen.

Nadien woonden we in Vragender en mijn vader moest toen elke dag heen en terug een half uur lopen over de Koksdiĳk naar zijn werk op de looierij. Het was een heel klein pachtboerderijtje waarop we woonden, net groot genoeg voor een koe of een paar geiten. Van die tijd kan ik me nog voorstellen dat we een kostganger hadden en die bracht op een avond een tros druiven voor me mee. Pas veel later, toen ik al op school was, ben ik zijn naam te weten gekomen. Hij was een broer van meester Stottelaar, die in het Zieuwent onderwijzer aan een school was. Mijn moeder was nog bij hem op school gegaan. (...)

Van die eerste jaren in Vragender herinner ik me nog een ongetrouwde oom en tante. Het waren toen al oude mensen. Ik ben er ook later toen ik naar school ging, vaak op bezoek geweest. Ik kreeg toen altijd een beschuit met suiker en een gekookt eitje daarbij. Ze stookten nog een open vuur en de haard was rondom afgezet met tegeltjes met voorstellingen uit het Oude en Nieuwe Testament.

Toen ik zes jaar was, zijn we weer verhuisd naar Lichtenvoorde. We woonden daar in de Rentenierstraat tegenover de protestantse kerk. In dat huis woonden vier gezinnen en het had een merkwaardige naam 'Arke Noachs'¹. In het linkergedeelte woonde een horlogemaker. Die kwam van Aalten. Rechts voor woonde een oud joods echtpaar, Roosendaal. We kenden hen beter als Salomon en Kaline. De oude

Het geboortehuis van Willem Schutten, de vroegere leerlooierij van Westerman. Het pand is in latere jaren verbouwd tot een dubbel woonhuis. Rond 1970 is het afgebroken. Het stond aan de Nieuwe Maat op de plaats waar nu ijssalon 'De Kiezel' en het ernaast gelegen woonhuis staan. Fotocollectie G. Eppingbroek

mensen waren behoeftig, maar ze werden onderhouden door hun beter bedeelde geloofsgenoten. Straatjongens hadden er een liedje op gemaakt dat luidde als volgt:

'Salomon en Kaline, dee kokten de pot um half tiene.

Zonder vet en zonder smeer.² Daormet gaot Salomon en Kaline heer.'

Lichtenvoorde was toen nog een klein dorp. De uitgebreide nieuwbouw die ge er thans ziet, was toen nog bos, weide en akkerland. (...) De straten uit die tijd waren de Rapenburgerstraat, Rentenierstraat, Dijkstraat, Molendijk, Broekboomstraat en Kinderdijk. Dan waren er nog twee marktplaatsen: de Varkensmarkt en de koeienmarkt. De grote steen aan het begin van de Rapenburgerstraat komt uit Vragender (...)

Mijn vader werkte op een looierij, doch niet als vakman, maar als hulparbeider. Hij was geboren te Harreveld als zoon van een boer en werd als knecht in het boerenbedrijf opgeleid. Mijn moeder was geboren in het Zieuwent als dochter van een molenaar, bij de oudere mensen daar bekend als mulder Isereef. Van vaders kant heb ik geen grootouders meer gekend. Mijn grootvader van moeders kant heb ik nog goed gekend. Twee zonen en twee dochters waren getrouwd. Met één dochter bleef hij achter, tante Johanna. Zo hebben ze nog een paar jaartjes verder gesukkeld met zijn beiden. (...)

Ik weet niet hoe oud ik precies was, in alle geval ging ik nog niet naar school. Op een dag hield er voor ons huis een boerenkar stil met een koe als trekdier er voor gespannen. Ja, ge leest het goed: een koe, geen paard! (..) 70 à 80 jaar terug was dat heel gewoon. (...) Uit die kar stapten toen een oudere man en een jonge vrouw. Dat was de eerste keer dat ik mijn grootvader zag en die jonge vrouw was tante Johanna. Wat de grote mensen hebben besproken, weet ik niet. De gesprekken zullen wel van dezelfde aard geweest zijn als nu bij visites. Toen ze weer opstonden om terug te gaan en de koe weer was ingspannen, werd besloten, dat ik met grootvader en tante mee mocht gaan. Ik kan mijn gevoelens

Het pand Rentenierstraat 12-14 met de merkwaardige naam 'Arke Noachs'. Waarschijnlijk is de naam verloren gegaan. Bij navraag bleek niemand van deze naam gehoord te hebben. Fotocollectie Vereniging voor Oudheidkunde

van toen niet meer beschrijven. Het zullen wel dezelfde gevoelens zijn geweest die ieder kind, ook in deze tijd, heeft, als het voor de eerste keer mee mag in de auto. (...) Ik werd door mijn tante op de kar geholpen. Terwijl grootvader de koe mende, ging het terug naar het Zieuwent. Waarmee en hoe ze me die dag hebben bezig gehouden, daar heb ik geen voorstelling meer van, maar toen het donker werd en de lamp werd aangestoken, wilde ik naar huis terug. Dat kon natuurlijk niet. Ik weet nog dat mijn tante me in haar bed heeft gestopt. Huilend ben ik in slaap gekomen.

Toen ik wakker werd, was het al licht en mijn tante lag naast mij. Die dag ligt me nog goed in het geheugen. Grootvader spande de koe weer voor de kar, want er moest hooi binnen gehaald worden. Het was niet dicht bij huis. Later hoorde ik dat het broekgrond was, die in de winter onder water stond. Daar moest de kar vol hooi gepakt worden. Mijn tante gaf het hooi op de vork aan en grootvader pakte het op de kar. Zo werd enige keren heen en terug gereden totdat al het hooi op de deel lag. Toen moest het op de hilde gepakt worden. Dat is de ruimte boven de koeienstal en de varkenshokken. (...) Ge begrijpt dat er vakkundig hooi moest gepakt worden. In het begin ging alles goed, totdat mijn tante riep: *'Vader, i-j kriegt ter ne boek an. Zometene kom i-j zo met ne klamp heui op de daele terecht!'* *'Och, deerne'*, zei hij, *'wol i-j mi-j nog learn hoo'k heui mot vattn?'* En hij ging maar verder met het hooi wegpakken al hoger en hoger.

'Vader, tóh, komt ter toch af. Waes neet zo eigenwies. Ik zal der de lere veur zett'n'. Maar, het was al te laat. Met de klamp hooi die te ver boven de deel hing, kwam hij pardoos naar beneden. Het liep goed af. Zonder enig letsel kwam hij van de vracht hooi die hij onder zich had, kruipen, maar mijn tante wilde niet dat hij weer op de hilde ging.

'Dat deut Jan wal', zei ze, *'atte straks van t mèèien weer kump'*. Jan was mijn oom die getrouwd was en in Lievelede woonde en mij 's avonds weer terug bracht naar mijn ouders.

Dit was hoe ik mijn grootvader en een tante leerde kennen. Later, maar toen was ik al op school, kwam grootvader geregeld bij ons. Hij was toen met tante Johanna ingetrokken bij zijn zoon in Lievelede. Mijn tante is daar niet lang gebleven. Ze had spoedig een betrekking gevonden als huishoudster bij een familie Kas³, een broer en een zuster. De zus was ziekelijk, zodat de broer, die een boerderij had,

iemand nodig had die zowel in huis als op de boerderij kon werken. Daar is ze gebleven tot op hoge leeftijd. Ze heeft er de zuster en later de broer op hun ziekbed verzorgd. Ze bleef er, toen er een jong paar – de erfgenamen – uit de familie introk. Ze bleef er ook toen die familie kinderrijk werd en hulp nodig had. De jonge moeder werd het soms te veel. Geen nood, de oudtante was er om bij te springen. Oudtante, zo werd ze genoemd door ouders en kinderen. Generaties van buren kenden haar niet anders als Johanna Kas, alsof ze altijd bij de familie had gehoord.

Met haar 80ste jaar begon ze slecht te zien, tot ze geleidelijk helemaal blind was. De laatste jaren was ze opgenomen in een verzorgingshuis. Met 93 jaar liep haar aardse leven ten einde; een welbested leven ten dienste van God en de evennaaste.

De familie van mijn vaders kant bestond uit twee broers en drie zusters. Zij waren op één na allen

Boerderij Hinnassen aan de Rector Hulshofstraat in Harreveld rond 1955 Fotocollectie G. Eppingbroek

getrouwd en hadden een gezin. De ongetrouwde zuster heeft haar hele leven bij pastoors gediend. (...) Mijn vaders geboortehuis had de naam 'Hinnassen'. In de dagelijkse omgang noemden de buren elkaar meestal bij de huisnaam. Postboden, verkopers en marskramers waren goed op de hoogte van die huisnamen. Op hun tochten door de streek kwamen ze immers overal. (...)

Toen ik zes jaar was geworden, of liever nog moest worden op 17 mei, moest ik naar school. Het schooljaar begon op 1 april. Daarvóór was ik al bij de zusters franciscanessen op de bewaarschool geweest. Uit die tijd herinner ik me een voorval, dat erg vernederend voor me was, omdat het me overkwam tussen de andere jongens. Op een vaste tijd van de dag moesten we op de plee. Als het nodig was, werden we geholpen door twee zusters voor de hele troep. In twee groepen moesten we dan onze pleebeurt afwachten, jongens en meisjes apart. Toen het eens mijn beurt was, hoefde het niet meer, want ik had al in mijn broek gedaan. Een van de zusters moest me schoonmaken, maar ik schaamde me dood voor de andere jongens. In die tijd dat ik op de bewaarschool was, overkwam dat echter wel meer kinderen.

De lagere school was een openbare school. Katholieke en christelijke scholen kende men toen nog niet. (...) Godsdienstonderricht werd er niet gegeven. Daarvoor moesten we na schooltijd weer naar de zusters, maar dat kwam pas als je zeven jaar was, als je ook mee naar de kerk moest op zondag.

De openbare school stond even voor de splitsing van Dijkstraat en Rentenierstraat en had zes lokalen. Elk lokaal was ook een klas en elke klas had een onderwijzer. Het hoofd van de school was meester Kuypers. Hij woonde naast de school. In die school heb ik alle klassen doorlopen. Ik kwam er af zeventien dagen vóór mijn twaalfde verjaardag. Ik moet eerlijk zeggen dat ik graag naar school ging. Met lezen had ik geen moeite. De vakken die toen geleerd werden, waren: lezen, schrijven, rekenen, geschiedenis en aardrijkskunde. Vooral geschiedenis en aardrijkskunde hadden van jongsaf mijn interesse. Ook voor de andere vakken had ik altijd goede cijfers. Hoewel rekenen niet mijn sterkste zijde was, waren mijn rapporten altijd goed. (...)

De vroegere openbare lagere school aan de Dijkstraat. Tegenwoordig is het gemeentelijk dorps huis 'Den Diek' in het gebouw gevestigd. Fotocollectie G. Eppingbroek

In de vierde en de vijfde moesten we telkens een opstel maken over een onderwerp dat de meester opgaf. Als we klaar waren, nam hij de schriften weer terug en zette er een cijfer onder. Hij borg de schriften op en je hoorde er dan niets meer van. Zo op het einde van mijn laatste schooljaar moesten we ook een opstel maken, maar naar eigen keus. Het moest wel gaan over ons zelf, welke plannen we hadden, wat we wilden worden enz. Ik wist al lang dat ik naar de schoenfabriek moest om de schaarse verdiensten van mijn vader aan te vullen. Ik kon daar een gulden in de week verdienen. Dat was heel wat in een gezin, waar men elke week met te weinig geld moest zien rond te komen. Dus in die trant maakte ik mijn opstel. Wat ik allemaal geschreven heb, weet ik niet meer, maar één zin is me altijd bijgebleven. Wat ik helemaal niet had verwacht: de meester pikte er mijn opstel uit en las het de hele klas voor. Toen hij bij de zin kwam, die als volgt luidde: '*...en ik zal mij steeds zo gedragen, dat Hulshof niet over mij behoeft te klagen*', begon de hele klas te lachen. Ik had wel door de grond willen zinken, zo voelde ik me. De meester werd kwaad. Er viel niks te lachen volgens hem. Mijn opstel was goed, het beste van de klas. Daarom las hij het voor, maar ik hoorde alles al niet meer. Ik hoorde ze al ginnegapen achter mij, buiten schooltijd, de dagen die nog restten. Als arbeiderskind kreeg je al gauw een minderwaardigheidsgevoel. Je leeftijdsgenoten die het thuis

*De leerkrachten van de openbare school in 1910 In het midden achter de tafel meester Kuypers, het hoofd
Fotocollectie G. Eppingbroek*

ruimer en beter hadden, lieten je wel al te duidelijk merken dat je minder was. Ik heb dat één maal heel duidelijk gevoeld op een St.-Nicolaasavond nog bij de zusters. Ik wist al lang dat St.-Nicolaas een tot bisschop verklede man of vrouw was en dat al de lekkernijen afkomstig waren van de gegoede burgerij. Het geviel zo, dat ik naast een jongen in de bank zat, die uit een beter milieu kwam. We kregen allen een pakje van Sinterklaas. Toen de Sint en zijn knecht vertrokken waren, maakten we de pakjes open en toen bleek dat mijn pakje meer bevatte dan dat van de jongen naast me. Die ging maar drammen tegen de zuster dat hij niet genoeg had gekregen. De zuster wist er ook geen raad mee. Ik bood aan dat hij van mij wel wat mee kon krijgen. Maar, nee, dat wilde hij niet. Mijn pakje wilde hij hebben. De zuster ging overstag. 'Toe, ventje', zei ze, 'wees jij verstandig en ruil het pakje met hem'. Ik dacht er niet lang over na, want thuis in de klomp was ik nog minder gewend.

De handelwijze van de zuster was zonder meer fout. Toch heb ik het haar achteraf, toen ik ouder was en meer inzicht in het leven kreeg, niet kwalijk genomen. Geestelijken handelden vaak onder druk van de gegoede burgerij. Daar hing hun bestaan als kloostergemeenschap van af. Hun inkomsten bestonden uit de opbrengsten van een stuk of wat koeien en wat ze wekelijks beurden van catechismuslessen en kleuteroppas. Ieder kind moest daar per week een dubbeltje voor meebrengen, als het tenminste betaald kon worden. Als moeders van arbeiderskinderen meestal geen dubbeltjes meer over hadden, werden de kinderen toch niet naar huis gestuurd.

De zusters hadden achter hun klooster een mooie tuin waar ze van alles in verbouwden: groenten, vroege aardappelen, rode bessen, kruisbessen en aardbeien. Ook waren er enkele fruitbomen. Het kon gebeuren dat de zuster een paar kinderen de boodschap gaf na de les even te blijven. Ze ging dan met ze de tuin in en dan kregen ze een papieren zak met fruit, al naar de tijd van het jaar. Het waren altijd kinderen uit arme gezinnen.

Ik denk na al die jaren nog steeds met dankbaarheid terug aan al die lessen, de vragen en antwoorden uit de catechismus, die ze ons op een eenvoudige manier met platen uit het Oude en het Nieuwe Testament trachtten duidelijk te maken. Of het bij alle kinderen in die tijd gelukt is, weet ik niet, maar

ik dacht wel voor een groot deel, omdat de zusters op een voor de kinderen eenvoudige manier les gaven. De priesters gaven enkel een rijtje vragen en antwoorden uit de catechismus op en als die van buiten geleerd waren, was voor de meesten de kous af. Lang niet alle kinderen waren bij de zusters in de leer. (...) Degenen die de catechismusvragen moesten leren, deden dat thuis en wat daar vaak van terecht kwam, laat zich wel denken. Thuis moesten ze nog allerlei karweitjes doen en spelen moesten ze ook nog. Dus werd de catechismus verschoven naar de laatste dag dat het rijtje vragen en antwoorden zonder haperen moest worden opgezegd. Dan waren wij die les van de zusters hadden, toch wel beter af.

Toen kwam er een nieuwe pastoor in Lichtenvoorde, Sanders. Bij hem kwam ik met andere leeftijdsgenoten in de les tijdens het laatste schooljaar, het jaar van de voorbereiding op de eerste H. Communie. In die tijd was dat veel later dan nu. Als je de eerste H. Communie deed, was ook je lagere schooltijd afgelopen. Die pastoor stelde zijn vragen niet volgens het catechismusboekje. Je wist wel welke les, maar hij stelde de vragen heel anders. Wij, die bij de zusters les hadden gekregen, hadden er geen moeite mee, maar anderen die niet opgelet hadden of thuis hadden moeten leren, waren de kluts kwijt.

(...) Ik ga nu verder over die schooljaren en onze onbezorgde jeugd. De armoede die er toen was, raakte ons als kinderen nog niet zo diep. In zeker opzicht was onze jeugd plezieriger dan tegenwoordig: er stonden nog nergens borden met 'Verboden toegang', als speelplaats was de gehele straat tot onze beschikking, auto's, die wegen onveilig maken, waren er nog niet. Op zaterdag waren we de hele dag vrij van school. Dan zwierf ik met mijn kameraden door bos, heide en weiland, wat rondom Lichtenvoorde toen nog volop aanwezig was. Zo haalden we elkaar op een zaterdagmorgen van huis af en besloten Vragender in te gaan. Hoewel de kerk met daaromheen enkele huizen en cafés op een hoog punt is gelegen, de Vragender es, waren er in de omgeving veel moerassige plekken. Je had er het Ronde Slat, het Vlier bij Tongerlo, noordoostelijk de Visserij en helemaal oostelijk het Korenburger Veen. (...) Ons doel was eieren te zoeken van waterhoentjes, wilde eenden en andere, schadelijke, vogels als eksters. Ook eekhoortjes hadden onze belangstelling. Niet dat we ze ooit gevangen hebben, daar waren ze veel te vlug voor, maar wie zich als jongen al interesseert voor de schoonheid van de natuur kan zich verlustigen aan de sierlijke bouw van die diertjes en aan hun acrobatische toeren in de toppen van de bomen. (...) Deze zaterdag was de oogst van vogeleieren niet zo groot. Het was laat in het voorjaar en de meeste nesten waren al verlaten. (...) Toen wij dorst kregen, stevenden we af op het eerste dak van een boerderij dat in zicht kwam. We gingen door de achterdeur de deel op. Je moet een boerderij nooit door de voordeur binnengaan, want die is altijd op slot. Het was een grote boerderij. Later hoorde ik dat het een van de grootste boeren was van Vragender. Toen we op de deel stonden, zagen we eerst niets. We kwamen uit de felle zon op de tamelijk donkere deel. Even later waren we aan het schemerlicht gewend. Het was een ruimte als een grote kerk. Heel in de verte zagen we ruitjes. Dat moesten de keuken en de bijkeuken zijn. We maakten op goed geluk een deur open en bleken in de grote keuken te zijn aangeland. Op ons geroep van 'Volk!' kwam er een al wat oudere vrouw door een andere deur de keuken binnen. We gaven te kennen dat we dorst hadden en graag wat water wilden hebben.

'Komt maor met', zei ze, 'dan krieg i-j zo vulle drinken a'j wilt'. We volgden haar en kwamen in de bijkeuken, waar ze net de boter van de karn hadden gehaald. 'Jongens', zei ze, 'bu'j an t nuste zeuken ewest? Dan zul i-j wal neet vulle eier evonnen hemm. 't Is te late in de tied'. We gaven toe dat we niets hadden gevonden. Ze gaf ons een sleef, dat is een grote pollepel⁴, en zei: 'Drink maor zovulle melk a'j wilt, dan zal'k ow elks ne flinken botteram der bi-j smeern. Honger he'j ok wal?'. We kregen ieder een dikke snede van een boerenrogge - ne rondumme noemden ze dat in het dialect - dik besmeerd met echte boter. Die snee was zo groot, dat we ze met beide handen moesten aanpakken. Stel je voor: armeluis jongens, die thuis slechts de goedkoopste margarine op de boterham kregen. We hadden nog nooit zo lekker gegeten. Dat zijn momenten in je leven die je nooit meer vergeet. Ik denk nog altijd aan haar terug als een goed mens. Iemand zou kunnen zeggen, dat wat die boerin deed, was niets bijzonders. Die boterhammen kon ze best missen. Ze waren daar rijk genoeg. Akkoord, maar er zijn er meer rijk genoeg en toch doen ze zoiets niet. Deze vrouw werd water gevraagd en ze gaf melk en brood met boter. Nu vragen arme kinderen uit de Derde Wereld om brood, omdat ze anders van honger omkomen.

Terwijl wij in het rijke westen zo verlekkerd ⁵ zijn dat we brood dat meer dan een dag oud is, bij de vuilnis gooien. Het gaat niet om rijk of minder rijk, het gaat om de mentaliteit. Brood werd vroeger, ook bij de zeer rijken, niet op de vuilnis gegooid. Het werd beschouwd als een geschenk van God. Hij had zijn wasdom er aan gegeven. Die mensen vroeger hadden wel fouten, maar ze hadden ook een vast vertrouwen in God. (...)

Om terug te komen op die zaterdag in Vragender, moe en warm van het zwerven, maar met een gevulde maag togen we weer op huis aan. Ge zult u afvragen: waren de moeders niet ongerust als we zo ver het veld in trokken en soms een dikke halve dag weg bleven? Om te beginnen: verkeer zoals nu was er nog niet op de wegen, enkel een boerenkar met paard. Verder namen we de weg rechttoe rechtaan door bos, hei en weiland. Je mocht toen overal lopen, behalve in hooigras. Natuurlijk gebeurde er ook wel eens een ongeluk als een jongen te veel risico nam bij het boomklimmen en daarbij een arm of been brak, maar dat kon kort bij huis evengoed gebeuren. Zo heb ik zelf vlak bij huis met het hoofd naar beneden in een oude vlierboom gehangen. (...) Hoe het precies gebeurde, weet ik niet meer, maar ik schoot uit en mijn handen hadden geen houvast meer en ik kwam met mijn broek vast te hangen aan de stomp van een afgezaagde tak. (...) Het volwassen buurmeisje moest me bevrijden uit die hachelijke positie. Ik kwam er af met een gescheurde broek. (...)

We waren lang altijd geen zoete jongens. Streken haalden wij wel uit al waren het geen gemene. Op een dag vroeg in het voorjaar waren we met ons troepje weer aan het rondzwerven. Zonder een eigenlijk doel liepen we door een weiland in de buurt van het dorp. Ik weet niet wie van ons op de gedachte kwam, maar op eenmaal haalde iemand lucifers uit zijn broekzak en stak de brand in het dorre, droge gras langs de afrastering van de wei. Behalve gras stonden er ook veel dode braamstruiken. Die brummelstruiken staan er ook heden nog volop. (...) Toen daar eenmaal het vuur in kwam, stond al gauw een vijftien meter langs de afrastering in lichter laaie. Op verre afstand was het vuur zichtbaar en al spoedig stond de gemeentepolitie ⁶ bij ons. Wijdbeens stond hij voor ons en bekeek ons een tijdje stuk voor stuk. Onze moed kwam op een heel laag pitje. Het leek of de man hoe langer hoe groter werd en die ogen van hem waren net vuurballen die ons elk ogenblik dreigden te vernietigen. Toen begon hij naar onze namen te vragen, waar we woonden, hoe oud we waren. Hij schreef alles in zijn zakboek op. Dat borg hij diep in zijn binnenzak, zeggende: *'Jullie ouders zullen er wel meer van horen. Ze krijgen wel bericht wanneer we jullie naar de Kruisberg sturen'*. De Kruisberg in Doetinchem was een strafinrichting voor minderjarigen.

We zaten de eerste dagen daarna in grote angst en durfden er thuis niets van te zeggen. En dan de school! Zou de veldwachter het aan de meester verteld hebben? Dan kregen we daar ook nog met het latje op ons achterste. Een paar weken waren we onder een hoedje te vangen. Er waren geen braver jongens dan wij, maar de tijd verstreek en we hoorden er niets meer van. We begonnen te beseffen, dat de veldwachter ons alleen maar flink bang had willen maken. Daar was hij dan ook volop in geslaagd. Een andere streek die we uithaalden speelde zich af op de schoenfabriek.⁷ We waren pas van school af en konden nog slecht wennen aan de dagelijkse tredmolen van het werken daar.

Wordt vervolgd.

Noten

- 1 De naam 'Arke Noachs' is ons niet bekend. De eigenaar was een zekere Buinink. Het is wel een typische protestantse naam. Komt dat omdat het huis tegenover de hervormde kerk staat, of heeft de (protestantse) volksmond deze naam bedacht. Er zijn meer huizen met dit soort namen, bijv. de 'Twee stenen tafelen' aan de Lievelderweg.
- 2 Het feit dat er vet en smeer genoemd wordt, heeft natuurlijk te maken met hun armoede, maar het is ook mogelijk, dat hier gerefereerd wordt aan varkensvet, dat volgens de joodse regels verboden is.
- 3 'Kas' is waarschijnlijk een bijnaam op de Zieuwentseweg. De eigenlijke naam was 'Te Plate'.
- 4 Waarschijnlijk is hier geen pollepel bedoeld, maar 'soeplepel'.
- 5 Waarschijnlijk wordt hier 'verwend' bedoeld.
- 6 Met 'gemeentepolitie' wordt 'politieagent' bedoeld. Dat zou rond 1905 K. Kemper geweest kunnen zijn, de voorganger van B. ter Haar.
- 7 Omdat het hier over het werk na de lagere school gaat, stoppen we hier de tekst van het eerste deel. Het volgende deel gaat namelijk over het werk na de lagere school.

Vanuit het Midden

vervolg periodiek nr. 62

Lijst van ingezetenen van de Stad en Kring van Lichtenvoorde van 1825, aangevuld met aantekeningen en foto's van latere data.

Deel 7 Kring van Lichtenvoorde; laatste deel van de lijst der ingezetenen nrs. 125 t/m 134. Voor plaatsbepaling zie plattegrond met de kadastrale.nummers in periodiek nr. 62.

kad.nr.	hsnr.	naam	geboren	beroep/ relatie	aanmerkingen
e 1277	125	Leege ter Bernardus	1783 6 dec.	timmerman	
Sectie E		Wiele ter Anna	1783 27 dec.	vrouw	<i>komt van Boekholt</i>
Harreveld		Leege ter Anna Marie	1820 16 okt.	dochter	<i>gehuwd met A.Hones</i>
		Leege ter Joh.Berendina	1822 17 sept.	dochter	
		Weyenborg Jan Berent	1808	leerling	<i>vertrokken nr. A.93 stad</i>
		Have ten Antony	1800	knecht	<i>vertrokken nr. Ruurlo</i>
		Goldewijk Hermanus	1807	knecht	<i>komt van nr. E.152 Zieuwent</i>
	125	Hoks Ottelina	1762 ..okt.	landbouwster	<i>wed.van Jan B.Olijslager + 17.1.1833</i>
					<i>Jan B. Olijslager is overleden op 3 mei 1823, zoon van Harmen Olijslager en Dina te Veluwe. Anna ter Wiele is een dochter van Willem ter Wiele en Maria Stomp</i>
g 1077	126	Aagten Gerrit Jan	1784 19 jan.	kleermaker	<i>(Gerrit Jan was eertijds</i>
		Hoenderboom Hendrina	1780 10 juny	vrouw	<i>gehuwd met Berendina</i>
		Aagten Hendrikus	1812 18 juny	zoon	<i>Nijenhuis, hij huwde op</i>
		Aagten Janna	1814 11 nov.	dochter	<i>14.1.1820 met Hendrina)</i>
g 1525	127	Huinink Jan Hendrik	1775 15 febr.	dagloner	
		Lubbers Aleida	1784 13 mei	vrouw	
		Huinink Gesina	1811	dochter	<i>vertrokken naar Aalten</i>
		Huinink Aleida	1817	dochter	<i>vertrokken naar C.5 Vragender</i>
		Huinink Hendrika	1819 21 jan.	dochter	
		Huinink Geertrui	1821 30 sept.	dochter	
		Huinink Berent	1824 30 mei	zoon	
		Huinink Jan	1812	zoon	<i>komt in 1828 van Aalten</i>
g 1517	128	Heusinkveld Garrit Jan	1762	schoenmaker	<i>+ 30.6.1810</i>
		Oonk Garritjen	1762	vrouw	<i>+ 1.7.1837 H.26.2.1825</i>
		Heusinkveld Jan Hendrik	1794 5 july	zoon	
		Mengers Anna Kath.Gert.	1799 29 mrt.	sch.dochter	
		Heusinkveld Gerrit Jan	1825 9 mei	kl.zoon	
		Heusinkveld Jan Willem	1827 2 jan.	kl.zoon	
g 1518	129	Heusinkveld Hendrik Jan	1772 2 mei	dagloner	<i>+30.6.1848 H.5.7.28</i>
		Brethouwer Elysabeth	1766	vrouw	<i>+ 4.9.1837</i>
		Heusinkveld Jan Hendrik	1799 13 mei	schoenmaker	
		Heusinkveld Garrit	1802	metselaar	
		Hyink Johanna	1804 8 jan.	jonge vrouw	

kad.nr.	hsnr.	naam	geboren	beroep/ relatie	aanmerkingen
g 1523	130	Wamelink Jan Berend Oonk Johanna Geertrui Wamelink Berendina Hend. Wamelink Grada Maria H. Wamelink Garrit Jan	1783 8 mrt. 1790 13 sept. 1822 22 mrt. 1825 20 febr. 1827 26 dec.	dagloner vrouw dochter dochter zoon	<i>H.5.5.1821 (zoon van Berend Wamelink en Hendrika Beernink</i>
	130	Meulen van Willem Budel Katharina	1773 2 april 1771 7 okt.	dagloner vrouw	<i>inwonend bij J.B.Wamelink</i>
---	131 ¹	Ikink Eimert Meekes Johanna Hollenweg Jan Hendrik	1791 11 dec. 1776 12 dec. 1805 17 april	broekmaker vrouw	<i>gevestigd omstreeks 1830 + 7.9.1843</i>
---	131 ²	Esselink Lammert Snoeyenbosch Johanna Esselink Hendrikus Esselink Maria	1786 1 aug. 1794 16 mrt. 1826 29 jan. 1828 24 febr.	dagloner vrouw kind kind	<i>v. Bocholt H.9.5.1823</i>

*Johanna Snoeyenbosch is op 18 december 1835 op 41 jarige leeftijd overleden,
weduwe van Lammert Esselink en dochter van Hendrik Snoeyenbosch en
Janna Bollen*

---	131 ³	Holweg Arnold Bosch ten Willemina Holweg Jan Holweg Hendrik	1780 14 mrt. 1780 1816 25 nov. 1825 19 jan.	schoenmaker vrouw zoon zoon	<i>familie omstreeks 1830 vertrokken naar A. 15a de z.g. Kolkmanshuizen</i>
---	131 ³	Moses Rachel Bosch ten Moses Samuels Rachel	1764 1800 14 jan. 1810	weduwe koopman jonge vrouw	<i>wed.v.Simon M.ten Bosch + 6.12 1848</i>

Rachael Moses overleed op 26 januari 1842

Patronaatsstraat, slooppand van A. v. Harxen

kad.nr.	hsnr.	naam	geboren	beroep/ relatie	aanmerkingen
g 1286	132	Boschker Jan Berend	1775	landbouwer	+ 27.10.1839
		Gildhuizen Berendina	1785 5 febr.	vrouw	+ 22.5.1830
		Boschker Jan	1808 22 jan.	zoon	
		Boschker Grada	1814 9 okt.	dochter	
		Boschker Harmanus	1817 7 july	zoon	
		Boschker Maria	1821 21 nov.	dochter	
<i>Jan Berend Boschker huwt voor de tweede keer met Grada Elferink</i>					
g1171	133	Wamelink Christiaan	1786 april	wever	+ 3.5.1857
		Schutten Geertrui	1791 mrt	vrouw	
		Wamelink Harmina	1822 22 mrt	dochter	
		Wamelink Antony	1824 22 nov.	zoon	
		Hulsink Elisabeth	1749	moeder	+ 13.5.1826, echtgenoot wijken Harmen J.Wamelink
g 1491	134	Messink Lambertus	1795 13 sept.	borstelmaker	
		Westerman Harmina	1800 11 sept.	vrouw	<i>Molendijk 3a</i>
		Messink Frederikus	1823 8 aug.	zoon	
		Messink Johanna	1825 1 mei	dochter	
		Messink Antony	1829 29 nov.	zoon	

Gestichte woningen 1828 / 1843

g 119	B.136	Dorsthorst Hermanus Mart.	1797 12 dec.	landbouwer	<i>Koksdijk</i>
g 135	B.138	Hengeveld Manus	1774 6 nov.	dagloner	<i>Aaltenseweg</i>
g 572	B.139	Bronkhorst van Willem	1764 29 jan.	kuiper	<i>Aaltenseweg</i>
g 575	B.145	Messink Lamberus	1795 13 sept.	borstelmaker	<i>van Molendijk nr.Aaltensew.</i>
g 575	B.140	Pillen Jan Hendrik	1788 21 nov.	dagloner	<i>Aaltenseweg</i>
g 575	B.141	Keusink Gerrit Jan	1764 18 nov.	schoenmaker	<i>Aaltenseweg</i>
g 587	A.105	Hyink Antony	1801 5 april	schoenmaker	<i>Dijkstraat</i>

Nieuw getimmerd in sectie G.

B.136	Hondorp Willem
B.150	Teubink Jan Geert
---	Roerdinkholder Hillebrand in 1830 naar Bredevoort
B.146	Lochem van Garrit Willem
A.35	Sterenborg Bernard
B.149	Dieperink Hermanus

Omissie

In de *Lichte voorde* nr. 62 staat onder huisnummer 114 vermeld *Rabenstede*, dit moet zijn *Frendenstede*. Rabenstede was eertijds de benaming van Kranenboer.

G.H.W.

De luchtbeschermingsdienst in de gemeente Lichtenvoorde

Door Theo Withag

Voorwoord

Een jaar geleden werd mij door H.J. Post, geboren 27-5-1933 te Lichtenvoorde, een compleet archiefje over de organisatie van de luchtbescherming in Lichtenvoorde tijdens de Tweede Wereldoorlog terhand-gesteld. Dat archief was afkomstig uit de nalatenschap van zijn vader H.H. Post, geboren 24-3-189, van beroep uitvoerder bij het aannemersbedrijf van zijn broer J.B. Post te Lichtenvoorde. De heer H.H. Post was tijdens de Tweede Wereldoorlog Hoofd opruimings- en hersteldingsdienst van de Luchtbescher-mingsdienst in Lichtenvoorde. Daar het archiefje documenten bevatte die een heldere kijk gaven op een tot op heden onderbelicht stukje oorlogsgeschiedenis in Lichtenvoorde, heb ik deze geschiedenis verder uitgespit. Het resultaat treft u navolgend aan. Het is een uitgebreid verhaal geworden. Te lang om in één periodiek te kunnen plaatsen. Het vervolg zult u daarom vinden in de volgende periodieken. Gekozen is voor het volledige verhaal. U krijgt dus niet alleen de krenten uit de pap maar ook de pap zelf voorge-schoteld. Er worden bijvoorbeeld soms lange naamlijsten van personen vermeld die door sommige le-zers als saai bestempeld zouden kunnen worden maar die voor de familie van de in de lijsten genoemde personen hopelijk een prettig herkenningspunt zullen opleveren.

Inleiding

Op 17 december 1903 maakten de broers Wilbur en Orville Wright met hun 'Flyer' voor de eerste keer in de geschiedenis een gemotoriseerde vlucht. Het begin van de moderne luchtvaart.

Was een vliegtuig aanvankelijk slechts bedoeld als een vervoermiddel door de lucht, later werd het ook ingezet als vechtmachine in een oorlog. In de Eerste Wereldoorlog, 1914-1918, hadden de strijdende partijen, Duitsland tegen Engeland, hun houten tweedekkers, o.a. de Vickers Gunbus, al voorzien van twee mitrailleurs en zo ontstond de eerste lucht-oorlog boven Europa. Bommen konden in de toenmalige vlieg-tuigjes nog niet vervoerd worden. Die werden wél gegooid vanuit Duitse luchtschepen, waarvan de ballon gevuld was met het uiterst brandbare waterstofgas. Vanwege dat brandbare gas konden ze echter met honderd procent succes vanaf de grond in brand geschoten worden. De burgerbevolking liep nog weinig gevaar.

Zeppelin nabij de domtoren te Utrecht.

Dat werd na verloop van tijd anders. Het oorlogszuchtige Hitler-Duitsland bouwde vanaf 1935 aan een enorme luchtvloot, bestaande uit snelle metalen toestellen die ook bommen konden vervoeren. Wat deze bommenwerpers teweeg konden brengen lieten de Duitsers samen met de Italianen zien toen zij in Spanje, als hulp aan de nationalisten in de Spaanse Burgeroorlog, in 1937 de Baskische plaats Guernica bombardeerden. Zij richtten daar een bloedbad aan onder de burgerbevolking.

Het bombardement op Guernica was zo gruwelijk, dat de beroemde Spaanse schilder Picasso er een meters groot schilderij aan wijdde. Het werd in 1937 op de wereldtentoonstelling in Parijs geëxposeerd en trok wereldwijd aandacht. Het is ook nu nog over de hele wereld gekend en beroemd. Op de foto: Een in Guernica te bezichtigen tegeltableau naar het beroemde schilderij van Picasso. De foto's bij dit artikel zijn uit de collectie van de auteur van dit artikel en uit die van de Vereniging voor Oudheidkunde.

Dat de burgerbevolking in Nederland ook gevaar vanuit de lucht kon lopen, daarvan was men zich in 1927 al bewust. Toen kwam, vooral vanuit militaire hoek, de roep om aandacht voor de luchtbescherming. Vanaf dat jaar werden er aanwijzingen voor bestuurders gedrukt en verspreid. In 1936 werd er een wet ingevoerd, die de luchtbescherming in Nederland regelde. Met de uitvoering van die wet wilde het echter niet al te goed vlotten. De bestuurders waren afhankelijk van vrijwilligers. Wél werden hier en daar sirenes opgesteld voor het geven van luchtalarm bij nadering van vijandelijke vliegtuigen. Toen de dreiging vanuit Duitsland in 1938 verder toenam, werden er in Nederland voor het eerst ook verduisteringsoefeningen gehouden.

In 1939 (het Nederlandse leger gemobiliseerd!) werd de zaak iets professioneler opgezet middels het oprichten van de Luchtbeschermingsdienst (LBD), een organisatie waarvan het personeel echter nog steeds bestond uit vrijwilligers. Zij had tot taak de burgerbevolking te wijzen op de gevaren van lucht-aanvallen en op maatregelen die de burgers zelf konden nemen om de risico's te beperken (o.a. schuilkelders bouwen).

Met het oog daarop werden zelfs leesboeken voor de hoogste klassen van de lagere school met de titel 'Luchtgevaar en Luchtbescherming' uitgegeven.

Luchtbescherming (LBD) in de gemeente Lichtenvoorde

Burgemeester Van der Laar van Lichtenvoorde was in de jaren dertig van de vorige eeuw, uit hoofde van zijn functie, samen met Hoofd LBD Th.H.Wegman (de gemeentearchitect), in Lichtenvoorde verantwoordelijk voor de LBD. Voor de uitvoering van de reeds genoemde Wet Luchtbescherming van 1936 steunde hij vooral op de Vrijwillige Brandweer. Het jaar daarvoor, op 1 april 1935, had de brandweer van Lichtenvoorde al een eerste luchtbeschermingsoefening gehouden. Geld voor die oefening was niet voorhanden. Daarom deed Th. Wegman een beroep op de gemeenschapszin van de Vrijwillige brandweer.

1939. Burgemeester van der Laar viert zijn 25 jarig ambtsjubileum. Van links naar rechts Hoekstra, gemeentesecretaris Stoer, Gleis, burgemeester van de Laar, Veldman en ter Haar. De kinderen zijn van de heer Stoer.

Lichtenvoorde. 1 April 38

Der Heer H. Keliwelt
Secretaris Vrijwillige Brandweer
Lichtenvoorde.

Lovende ik reeds vernomen heeft hebben, worden op Donderdag 4 April s.o. Ruchtkoetsen-
mingsafeningen voor Post-Culderland gehouden.

In naamverband met deze afeningen staat de Brandweer, omdat deze bij mogelijke crisis, het eerst zal moeten optreden om branden te blusschen enz.

Ik verzoek ik u te bevelen, de Commandant in kennis te stellen van mijn voornemen om de brandweer in deze afening te betrekken.

Opzamen heb ik bevestigd, dat eenige personen der brandweer (b.v. 5 à 6 man) tusschen 4 en 5 uur namiddags, tusschen in het brand-spruitlocaal bevinden, om, op verzoeken be-
zicht, direct naar een veronderstelden brand (het punt wordt aangewezen) te kunnen uit-
rukken. Op de plaats aangekomen, zal water
geven, zodat de bronnen tevens worden beproefd.
Eveneens geldt dit voor de avondafening,
welke wordt gehouden tusschen 8.15 tot 9.15.

Hiervoor aan een andere plaeg kunnen worden
uitgemaakt, om zooveel mogelijk ridders aan de
afening te laten deelnemen.

Doch s.v.p. voor goede chauffeurs, b.v. Bunnik
voor de middagafening en Hestink voor de avond-
afening.

Voorts deel ik u mede, dat voor deze afen-
ingen geen gelden kunnen worden beschikbaar
gesteld, doch ik meen, dat voor het algemeen
belang de Brandweer toch haar medewerking
dat willen verlenen.

Met voorbeeld dank

Het Hoofd der Ruchtkoetsenmings

W. M. M. M. M.

Dat de Lichtenvoordse brandweer in die tijd meer goede wil dan blusmiddelen had blijkt wel uit navolgende citaten uit het jaarverslag van de brandweer over het jaar 1938.

“Het eerste half jaar was er geen werk aan de winkel en begonnen we pas op 14 augustus toen ons dorp werd opgeschrikt door een hevig onweer waarbij het eierpakhuis van de heer Pothof, eier exporteur, door het hemelvuur werd getroffen. Zeer spoedig waren onze mensen met de uitrusting aanwezig en stonden we, in deze drooge zomertijd met weinig water, voor een zeer zware taak. Een brand van zoo'n grooten omvang te bestrijden. De waterbron het dichtst in de buurt was niet helemaal in orde en moest het water gehaald worden van de bron dicht bij het gemeentehuis, waarvoor wij echter geen slangen genoeg hadden. Met een razend tempo werden er slangen bij gehaald van de gemeente Wisch en uiteindelijk was de afstand te ver (naar bron gemeentehuis, TW) om nog voldoende druk op het water te krijgen en werd het zeer goede initiatief dat den heer Post kreeg gevolg gegeven om water te halen uit een regenwaterput gelegen aan zijne fabriek. Zoo kon met deze bescheiden hoeveelheid water de woning van den heer Slot, die door het vuur bedreigd werd, toch nog worden behouden.....

Dezelfde maand werden wij wederom geroepen en gestoord in onze Zondagsrust. Ditmaal was het een boerderij van den heer Houwers (Lievalde, TW). Zoo als ook anders was ons personeel wederom in groot getal aanwezig. Wegens gebrek aan water kon de spuit niet in werking gesteld worden en moesten we door muren omstooten enz. het vuur zoo spoedig mogelijk doven.....

Begin Sept werd een bestuursvergadering gehouden na een zoo beroemde Gemeenteraadsvergadering. Alwaar onze brandweer zoo door den beugel was gehaald (onder de loep was genomen, TW) en ons leider den heer De Graaf werd aangewezen. Om dit anders te maken (te reorganiseren, TW).

Het eerste was, te weinig brandspuiten en dan nog slechte putten (waterbronnen, TW). De opperbrandmeester wil in deze een tekening (van de bronnen, TW) en tevens met een ingenieur der waterleiding Oost Gelderland (er) over spreken (Lichtenvoorde beschikte nog niet over WOG-waterleiding. Die kwam er eerst omstreeks 1943, TW).

Door allen wordt het zeer nodig geacht bij brand een goede afzetting te hebben. Dit is mede een der voornaamste punten. Ook werd hier aangehaald wat de gemeente ons beloofd heeft om elk jaar een of meerdere leren jassen en verdere kleding aan te schaffen..... “ Enz...

Getekend : B J.L. Leferink.

Oprichtingsfoto van de Vrijwillige Brandweer Lichtenvoorde 1929. Voor, zittend vlnr: J. Heutinck, Th. Wegman, J. Buunk, H. Tijdink. Achter, staand vlnr: J. Post (commandant), H. Eekelder, Th. Kettering.

Ook nadat de Duitsers in mei 1940 ons land bezet hadden bleef in Lichtenvoorde de Luchtbeschermingsdienst c.q. de brandweer slecht toegerust en georganiseerd. Dat ook Lichtenvoorde gevaar vanuit de lucht te duchten had bleek, toen op 13 juni 1941 de Jorisschool aan de Varsseveldeseweg ernstig beschadigd werd door een uit een aangeschoten Engelse bommenwerper geloste bom.

Bominslag op 13 juni 1941, in de kom der gemeente
Lichtenvoorde.

Door de Kern van den Luchtbeschermingsdienst werd mij omstreeks 00.50 uur gerapporteerd, dat door hen een fluittoon van een vallenden bom was waargenomen, waarop een ontploffing volgde. Deze waarneming had plaats om 00.50 uur precies. De kern had het vermoeden dat er een brisantbom was afgeworpen in of in de nabijheid van de kom der gemeente. Op hun vraag hun vraag of er luchtalarm moest worden gemaakt, heb ik ontkennend geantwoord, omdat nog niet bekend was, wáár de bom was gevallen en omdat het voorts bleek, dat wel vliegtuigen de plaats passeerden, doch dat er kennelijk geen luchtaanval op de kom der gemeente had plaats gehad, noch plaats had.

Een nader onderzoek bracht aan het licht, dat er een brisantbom was afgeworpen, direct naast de R.K.Jongensschool, gelegen aan den Varsseveldschenweg. Door den luchtdruk zijn de muren van 2 lokalen totaal en van een derde lokaal voor een groot gedeelte ingedrukt, zoodat het dak naar beneden is gekomen.

Over het geheel genomen kan worden gezegd, dat 2 lokalen totaal en het derde lokaal grootendeels is vernietigd. Voorts zijn nog diverse ernstige beschadigingen in het verdere gedeelte van de school waar te nemen. Naar ruwe schatting zal de schade m.i. f30.000.-- bedragen.

Omdat er geen doden of gewonden onder de burgerbevolking of onder het luchtbeschermingspersoneel waren voorgekomen en het verder bleek dat hier sprake moest zijn van een z.g. toevalstreffer, afgeworpen door een Engelsch vliegtuig, dat door Duitsche jagers vermoedelijk werd achtervolgd, heb ik tóén ook nog geen luchtalarm laten geven.

Om mogelijke ongevallen bij instortingen te voorkomen is door mij hetterrein onder bewaking gesteld.

Lichtenvoorde, 13 Juni 1941.

Het Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst,

Volgens getuige H.J. Post, toen nog een jongetje, waren voorafgaand aan dit voorval de sirenes gaan loeien en had hij enkele uren in de kelder van zijn woonhuis aan de Varsseveldseweg doorgebracht. Het al bestaande LBD waarschuwingssysteem werkte dus toen al wél.

Mede door het voorval op 13 juni 1941 werd door burgemeester Van der Laar op 23 juni 1941 een tele-

Het Sprookje met een lange nasleep Een nieuw Mariabeeld in Harreveld

Door Henny Bennink
Inleiding: Nic Adema

Inleiding

Enige tijd geleden is er in Harreveld, tussen de kerk en het internaat, een witte piëta, een beeld van Maria met haar dode zoon op schoot, onthuld. Er zijn al in de jaren vijftig plannen geweest om op die plek zo 'n beeld te plaatsen. Door allerlei omstandigheden is dat toen niet doorgegaan. Er zijn zelfs hevige conflicten om geweest.

Kortweg ging het om het volgende. De broedercongregatie van Onze Lieve Vrouw van Zeven Smarten, die indertijd het jongensinternaat in Harreveld leidde, had de gemeenteraad gevraagd of er een beeld van de Moeder van Smarten, een piëta dus, geplaatst mocht worden bij het internaat. Dat werd door de gemeenteraad geweigerd. Er is weinig archiefmateriaal over deze kwestie, want de afspraken daarover maakte men vooral mondeling. Er schijnt om dat beeld in Harreveld rond 1954 heel wat commotie te zijn geweest. Waarschijnlijk waren er minstens drie partijen bij betrokken: De broeders, burgemeester Waals en de pastoor van Harreveld, Oosterman.

De piëta waar het allemaal om te doen was en die niet in Harreveld geplaatst mocht worden. Het beeld staat nu in de tuin van de Broeders in Voorhout.

We zouden nu helemaal niets van die affaire geweten hebben, als niet een redactielid van deze periodiek toevallig een blik hadden kunnen werpen in het archief van de broeders. Daar lag een aantal kleurige

tekeningen, illustraties voor een sprookje, eigenlijk een soort stripverhaal. Ze zijn waarschijnlijk gemaakt door broeder Antonius (J.C. Kogels). Henny Bennink heeft daarna een interview gehad met broeder Dalmatius (C.H. van Heel) in Voorhout, die het voorval van afstand heeft meegemaakt.

Henny heeft op basis van de gegevens van het interview een humoristische tekst bij de illustraties geschreven. Hieruit blijkt wat zich zo ongeveer heeft afgespeeld in Harreveld, maar de tekeningen zijn natuurlijk niet objectief, want de broeder-tekenaar was vanzelfsprekend voor de partij van de broeders.

Rolverdeling

Met het personage van de **boze koning** wordt burgemeester Waals bedoeld. De rol van **verbitterde prelaat** is ongetwijfeld pastoor Oosterman van Harreveld. De **monniken** zijn natuurlijk de broeders van het internaat. De andere personages zijn duidelijk.

Het sprookje

De koning heette Frans de Eerste. Hij was niet alleen een boze koning, maar ook een hebzuchtige. Hij kon van niemand iets velen. Wekelijks liet hij zich rondrijden in een koets die alleen de allergrootste rijkaards zich kunnen veroorloven, op eerbiedige afstand gevolgd door zijn gevolg, dat het met vehikels moest doen van zichtbaar mindere kwaliteit. Daar had de koning absoluut geen boodschap aan, want het was per slot van rekening maar werkvolk, dat zich, en daar kon hij zich uitermate over opwinden, toch nog hofheren durfde te noemen. Ze moesten eens weten hoe afhankelijk zij

van hem waren en mochten blij zijn dat ze een dienstbetrekking bij hem hadden. De koning sloeg zich bij deze sociale gedachte op de borst en vond dat hij in alle opzichten een goede mens was. Hoe de bevolking over hem dacht, kon hem niet schelen. Als het goede gedachten waren, dan was dat mooi meegenomen en als het slechte waren, mocht dat ook nog, tenminste zolang ze die maar niet in het openbaar spuiden. De monniken waren dus gewaarschuwd.

Ze waren sober gekleed, die monniken, en alles wat ze bezaten zeulden ze mee in omriemde karbiezen van bescheiden afmetingen. Het gebedenboek, het versterkende middel in moeilijke tijden, dat in de toekomst beslist nog van pas zou komen, lag bovenop de inboedel, zo voor het grijpen.

Toen ze vermoeid bij de gracht aankwamen, stonden ze een moment stil en keken ontroerd naar het machtige gebouw voor hen, waarna ze verder liepen en door de hoofdingang de ruime hal betraden. Meteen na hun binnenkomst begaven de drie monniken zich naar de ka-

pel, dankten de goede God voor het welslagen van hun lange voettocht en smeekten Hem in de toekomst goedgunstig gezind te zijn, ook de confraters die in de loop der tijd hun voetpad zouden volgen. Weldra wijdden zij zich aan hun schone roeping, na zich eerst op gepaste wijze in de refter te hebben gelaafd en gespijsd.

Edoch, recht tegenover het klooster stond het paleis van de prelaat. Met groot ongenoegen had hij de komst van de drie eenvoudige monniken gadeslagen door het ruitje in de voordeur dat aan de buitenkant met stevige metalen tralies was afgeschermd. Dat laatste was niet voor niets gebeurd, want de immer loerende hoofdbewoner, slechts af en toe in bijzondere situaties afgelost door zijn huishoudster Anna, was eens getrakteerd op een steen met een briefje eraan, dat niet in de brievenbus was gedeponneerd, maar met kracht door het ruitje gesmeten. Een grondig ingesteld onderzoek

naar de afzender van dat harde, gelabelde pakket had niets opgeleverd. En de inhoud van de brief heeft de prelaat jammer genoeg nooit wereldkundig gemaakt. Hij beschouwde dat als een biechtgeheim.

“Anna”, riep de leider van de kerkelijke provincie waarover hij de jurisdictie voerde vol vertwijfeling uit, “Anna, we krijgen ernstige moeilijkheden. Daar aan de overkant hebben zich drie monniken genesteld, die me een doorn in het oog zijn. Ik ben bang dat ik mijn alleenheerschappij over ons kerkelijke gebied zal verliezen. Ze zullen meer dan alleen sociale gesprekken met mijn kerkelijke onderdanen aanknopen. Als ik niets doe, zullen ze mijn gezag danig ondermijnen.”

Anna kon niets anders doen dan het hoofd van het prelatorium in zijn vooringenomen mening met een hoofdknik bevestigen.

En de dagen die volgden moest de prelaat met lede ogen aanzien dat er meerdere monniken arriveerden, gevolgd door een meute jongelieden, die hij gespuis noemde.

De gedachtegang van de snode prelaat bleek al ras misplaatst te zijn. De monniken werkten dat het een lieve lust was. Ingetogen bewerkten zij het land, en begeleidden bovendien krachtig doch liefdevol de inmiddels ‘opgespoorde’ jeugd.

In korte tijd hadden ze de sympathie van de ganse omgeving gewonnen, wat de woede van de prelaat nog verder aanwakkerde, die er in de kathedraal wel eens een donderpreek aan wijdde, en wel zo ongemeen fel, dat de brave kerkgangsters ervan sidderden. Op termijn leverde die preek trouwens niet veel op.

Na korte tijd was iedereen die woorden weer vergeten. Bovendien hechtten zij veel waarde aan hun eigen waarneming en constateerden dat de monniken zo slecht nog niet waren. Ze ervoeren tevens dat geen van hen zo onwaardig was het gezag van de prelaat te ondermijnen, integendeel, in alle gesprekken die zij met de goedmoedige rijksgenoten voerden, spraken zij in positieve bewoordingen over hem, soms tegen hun zin, dat wel, maar die ezelachtige gedachte werd terstond geëlimineerd.

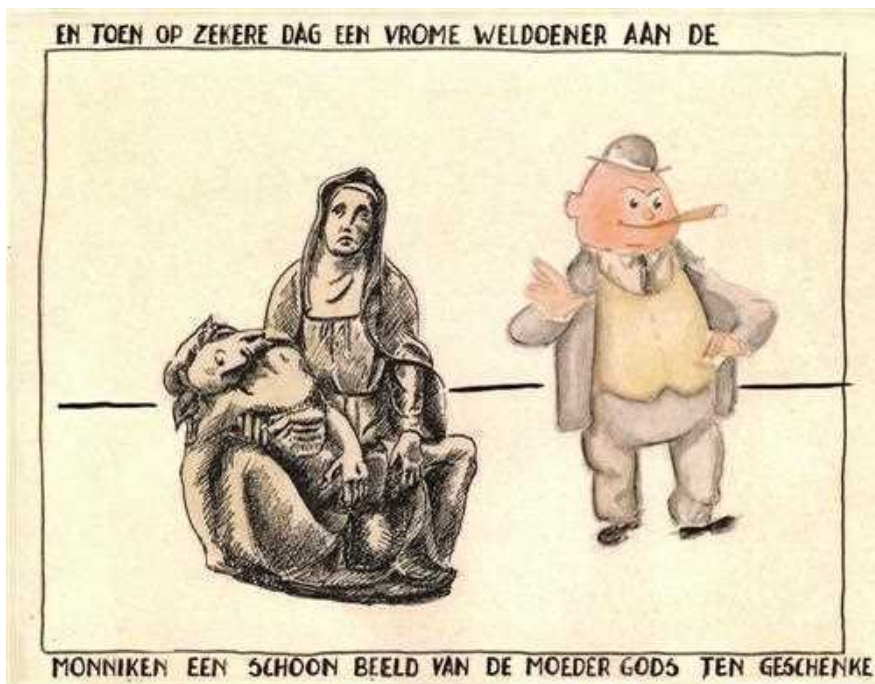
Wie zaait, zal oogsten, was het credo van de monniken. Met recht een goed uitgangspunt. Zij aan zij werkten zij op het land. Aan het begin van de nazomer leverde dat een goede oogst op. Met een deel van de opbrengst werd zaaigoed voor het volgende jaar gekocht, de rest werd gebruikt voor studiedoelinden, het verbeteren en het uitbreiden van de gebouwen en voor het aanwenden van leermiddelen voor het opleiden van hen die inmiddels een eind het juiste pad waren ingeslagen.

En passant werden de contacten met de rijksgenoten verbeterd. Het initiatief daartoe kwam altijd van

buiten de gracht. Nooit werd een contact afgewimpeld. Enkele mensen kwamen zelfs zondags naar de kapel en woonden daar de mis bij, in plaats van naar de kathedraal te gaan. Dat viel bij de prelaat helemaal niet in goede aarde. Bij het horen van die mededeling was het paleis geruime tijd te klein...

Bij het zien van de rijke oogst die werd binnengehaald, zinspeelde de prelaat even met de onzalige gedachte om de monniken met de knoet van het land te jagen. In blinde woede liep hij vastberaden naar het roggeland, maar kwam bijtijds tot inkeer. Verbittert liep de prelaat met de knoet onder zijn arm terug naar het paleis, waar hij zon op een list. Maar wat? Het antwoord werd hem onverwachts in de schoot geworpen door een onbekende schenker...

...die gaf de monniken een fraaie piëta, met de boodschap dat ze die eventueel op het lapje rijksgrond konden plaatsen, net buiten de gracht. Als dat niet mocht, kon het beeld altijd nog een plaatsje krijgen in de bloementuin.

De monniken waren zielsgelukkig met het cadeau van hun weldoener en maakten meteen een proefopstelling op het al enkele keren omschreven stukje grond. Prachtig, geweldig, onze goede Moeder van Zeven Smarten, riepen de monniken gelukzalig in koor.

“Ik vraag bij de koning een vergunning aan of we het beeld daar mogen plaat-

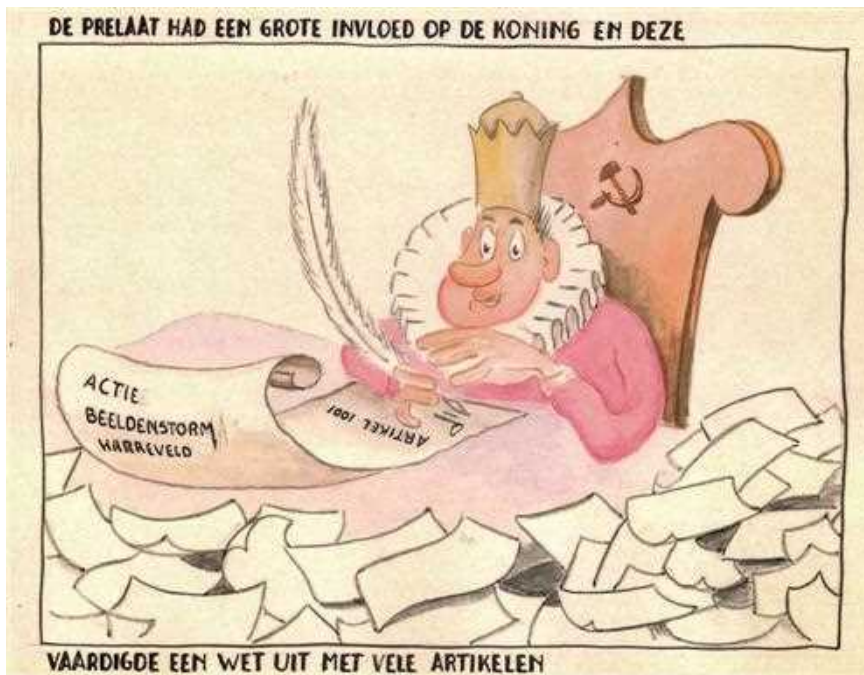
sen,” sprak de overste diep ontroerd. “Hij zal er, hoop ik, geen bezwaar tegen hebben. Desnoods kopen wij dat stukje grond.” Er werd alom instemmend geknikt. Verguld van blijdschap werd de piëta voorzichtig naar een schuur gedragen, totdat het uur aanbrak dat zij plechtig op de sokkel kon worden geplaatst.

Maar de monniken hadden buiten de waard gerekend. Achter zijn beveiligde ruitje had de prelaat alles gezien. “Dit mag beslist niet gebeuren,” mompelde hij. ‘Daar moet ik de koning van op de hoogte stellen.’ Hij zette fluks zijn lichtpaarse hoed met donkerpaarse linten op, liep op een draf naar de schuur achter de kathedraal, pakte de motorfiets, startte die en raasde met hoge snelheid naar het paleis van de koning, een grote wolk van opgewaaid stof achter zich latend.

“Nou, nou, die heeft haast,” sprak monnik Aloysius in zichzelf, die juist van zijn werk op het

land huiswaarts keerde en in het struikgewas was gekropen om aan de stofwolk te ontkomen. Nadat die wolk was opgetrokken kroop hij uit zijn schuilplaats, klopte het stof van zijn habijt dat toch nog door het gebladerte in de schuilplaats was doorgedrongen, en schreed voort in de richting van het klooster. Daar aangekomen stelde hij meteen de overste van zijn ervaringen op de hoogte. Die kon niets anders doen dan zijn ondergeschikte bedanken voor zijn opmerkzaamheid. “We moeten afwachten wat de prelaat in zijn schild voert, mijn waarde Aloysius,” zei hij bedaar. “En dat zullen we spoedig weten.”

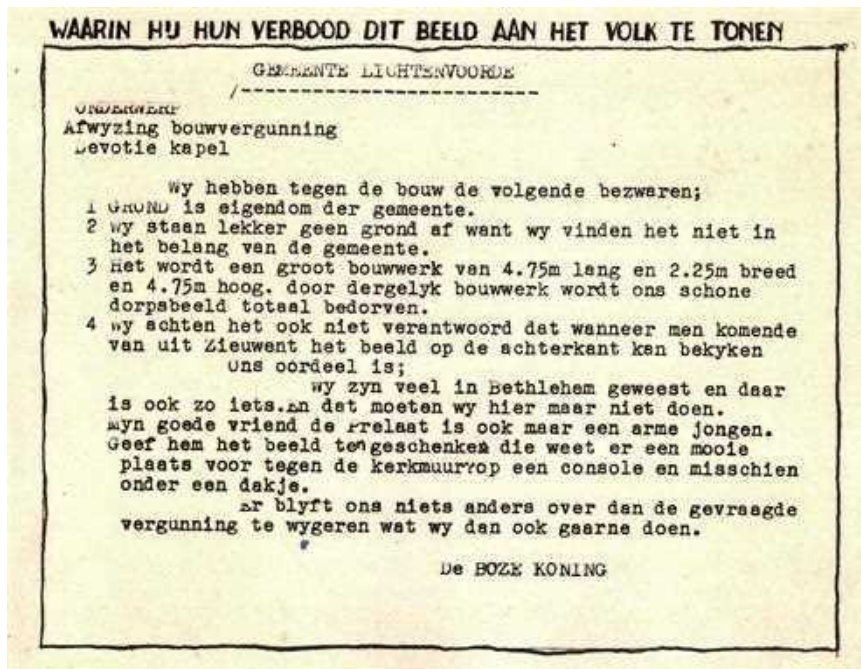
Inmiddels had de prelaat het koninklijk paleis bereikt, waar hij meteen tot de koning werd toegelaten. “Sire,” sprak hij opgewonden. “Er zijn in uw Rijk onverkwikkelijke ontwikkelingen gaande, recht tegenover mijn paleis. De monniken willen namelijk op uw stukje grond een afschuwelijk en foeilelijk monument plaatsen: een piëta. U als gerespecteerd koning van veel goedaardige onderdanen moet alles in het werk stellen om hun plan te verijdelen. En, eh... eh... ik wil er nog aan toevoegen... dat, eh... het beeld beter in het donkerste kelderhoekje onder de kathedraal gezet

kan worden. Daar is het tenminste niet voor het publiek zichtbaar.”

“Wel eerwaarde,” antwoordde de vorst ferm, “ik zal er hoogstpersoonlijk voor zorgen dat die pret op mijn lapje grond niet doorgaat.”

Met die toezegging op zak nam de prelaat hartelijk afscheid van zijn grote vriend.

Nauwelijks was de gast de deur uit, of de absoluut regerende monarch zette zich aan de schrijftafel. In bewoordingen die een socialistisch heerser willens en wetens vermeed, stelde de koning een decreet op dat hij meteen van kracht liet gaan. Wat decreeteerde hij zoal? We zullen het aanstonds aan de weet komen.

Een gezant van de koning begaf zich, nadat de inkt en het rode lakzegel nog maar amper waren opgedroogd, naar het verre klooster dat in een landelijke omgeving lag. Uit veiligheidsoverwegingen werd hij geëscorteerd door een vaandel ruiters. Je wist het maar nooit bij die rare monniken, die alle koninklijke wetten aan hun habijt lapten.’

Met veel moeite stapte de gezant na aankomst uit de koets. Hij begaf zich met het document in de hand naar de voordeur, die door de overste werd geopend. “Bent u de overste van dit klooster?” vroeg de gezant op diplomatieke toon. Toen de overste dat bevestigde,

droeg hij het met een lederen enveloppe omhulde perkamenten document aan hem over met de woorden: “De complimenten van onze zo beminde koning Frans de Eerste. U wordt verzocht zo spoedig mogelijk nota van de inhoud te nemen. Over dit besluit kan op geen enkele wijze worden gereclameerd.” Na die woorden hees hij zijn forse lichaam in de koets en beval de koetsier de terugreis te aanvaarden. De helderheid van het ingesloten antwoord dat wij hierbij publiceren is van dien aard, dat verdere uitleg ons inziens niet noodzakelijk is.

Wel maakte de koning, dunkt ons, een ernstige fout, die wij hierbij voor hem rechtzetten. Waar namelijk in het document 'gemeente' staat geschreven, moet 'RIJK' worden gelezen. Bovendien overdreef de koning door het beeld DEVOTIEKAPEL te noemen, terwijl de monniken altijd over DE ZOETE MOEDER GODS spraken.

Wat konden de monniken nu nog doen, nu alle manoeuvreerruimte door de koning was weggenomen? Het antwoord kwam van de wijze monnik Silvester. Hij stelde voor om het beeld in de voortuin van een professor in de Domstraat te plaatsen, met wie hij dik bevriend was. Die gaf daarvoor meteen zijn toestemming. In een plechtige processie werd het beeld door de monniken naar de tuin gebracht en op de sokkel geplaatst, waar het door de rector werd gezegend. De hele bevolking was daarvoor uitgelopen. De prelaat schitterde door afwezigheid. Zijn excuus

was evenwel van bedenkelijke aard. Zijn secretaris maakte kenbaar dat hij geen uitnodiging voor die plechtigheid had gekregen. De kloosteroverste ontkende dat met klem. Een belangrijk deel van de dorpelingen passeerde tijdens de gang naar de kathedraal de tuin van de professor. Een enkeling knielde daar neer voor de bedroefde Moeder Gods en bad een weesgegroetje voor een spoedige oplossing van het conflict waaraan maar geen einde scheen te komen. Anderen namen het voorbeeld van die enkeling over. De tuin werd na enkele dagen een waar bedevaartsoord.

Wat was hierop de reactie van de prelaat? Die pakte zijn motorfiets en scheurde ermee naar de koning. In de werkkamer van de vorst hield hij een gloedvol betoog over de onmiddellijke verwijdering van het beeld en de algehele vernietiging van het gebouwencomplex dat door de monniken werd bestierd. Als de monniken hadden gecapituleerd, konden ze hooguit een vrije aftocht krijgen. Nadat de geestelijke was uitgeraasd, zegde de koning onder een voorwaarde hem een aantal soldaten toe. Die voorwaarde hield in dat de prelaat de soldaten moest aanvoeren.

Het argument van de nota bene katholieke koning: hij wilde niet de geschiedenis ingaan als de aanstichter van de tweede reformatie, omdat in de zestiende en zeventiende eeuw de eerste in enkele uithoeken van zijn rijk niet al te best was gelukt.

De prelaat, totaal verblind door woede, aanvaardde die voorwaarde.

Enkele weken later verscheen er een groot leger voor de kathedraal. Het was gewapend met stokken, spiesen, ploertendorders, sterren, messen en allerlei ander roestend wapentuig van onbekende herkomst. Verrukt holde de prelaat naar buiten en stelde zich meteen aan het hoofd van de legerschare. Weldra stonden zij voor de ophaalbrug, die, hoe wonderlijk toch, niet was opgehaald. Na enige controle constateerde de prelaat dat geen enkele monnik zich had verschanst en dat er ook geen explosieven onder de brug waren geplaatst. Het hele complex maakte een vredige indruk.

De belegeraars hoorden vanuit de openstaande ramen van de kapel wel gezang, mooie meerstemmige kerkliederen. Telkens nadat het slotakkoord van een lied was weggeëbd, hieven de zangers een nieuw lied aan. De prelaat had daar geen boodschap aan. "Het is nu of nooit," spoorde hij zijn manschappen aan, "als we nu geen koppen met spijkers slaan (geen schrijffout, de prelaat duidde daar namelijk een middeleeuws wapen mee aan, waarmee destijds de tegenstanders met veel elan tegemoet werden getreden), raken we ze nooit kwijt."

Onder dat motto rukte het leger van boeren en buiten-

lui telkens een centimetertje op, zonder op enige weerstand te stuiten.

EN DE LIEVE MOEDER GODS VERLIET
HAAR KINDEREN NIET
TOEN DE PRELAAT MET HET LEGER TOT
HET SCHONE BEELD GENADERD WAS
STRAALDE HIER ZO'N HEMELSE
GLANS VANUIT DAT ALLEN ONTZET OP
DE KNIEN VIELEN
ZO WREEKTE ZICH DE H.MAAGD
EN HET VOLK DANKTE GOD OM DE EER
AAN ZIJN MOEDER GEGEVEN

Spoedig stonden ze in de voorhof van het klooster. Maar dan... opeens... een oogverblindend licht vulde de tuin. De monniken die in de kapel hadden gezongen, traden naar buiten en liepen onvervaard en zingend de gewapende meute tegemoet, die zich juist daarvoor in paniek ter aarde had gestort. Nadat de soldaten van de schrik waren bekomen, paktten ze beschaamd hun wapens op en bliezen ongeorganiseerd de aftocht. Als laatste vertrok de prelaat, met gebogen hoofd. Beschroomd trok hij zich terug in zijn paleis.

De gewapende strijd was nu wel ten einde, maar daar kwam een pennenstrijd voor in de plaats. Menig dorpeling toonde schriftelijk zijn medeleven aan de vriendelijke monniken, die altijd geestdriftig hadden gewerkt. Hun ijver en plichtsbetrachting hadden menigeen de goede weg gewezen. Veel rijpe vruchten van hun noeste arbeid hadden hun klooster verlaten.

In de 'Rijkskrant', een onafhankelijk blad waar de koning door de ingevoerde persvrijheid geen vat meer op had, verschenen buiten de verantwoordelijkheid van de hoofdredacteur tal van publicaties over het voorval.

Het merendeel betreunde de agressieve handelwijze van de koning en de prelaat. Een enkeling, een haarklover, meende dat het goed was dat het aanstootgevende beeld niet langs de openbare weg was geplaatst. Dat het nu in de tuin van de professor stond, was al erg genoeg. "Als een van die uitgehakte personages meer kleren aan had gehad", zo schreef

die persoon, "dan zou het een heel ander verhaal zijn geweest."

Wij, die ons in dit verhaal tot nu toe volstrekt objectief hebben opgesteld, menen die onafhankelijke weergave even te moeten verlaten door de schrijver of schrijfster van dat ingezonden stuk erop te wijzen dat hij hoognodig een of ander museum voor schone kunsten moet bezoeken, waar, naar wij hopen, zijn ogen zullen worden geopend. Zo, dat is dat!

Ook de kloosteroverste was in de pen geklommen en had over het nare voorval een sprookje geschreven, dat door de abonnees van de krant als het ware werd verslonden.

De prelaat las dat sprookje ook, herlas het en bezon zich op tegenmaatregelen, want hij kon niet achterblijven. Weloverwogen pakte hij de pen en begon te schrijven. Na de definitieve punt achter zijn relaas, riep hij met spoed het hoog episcoporum bijeen. Toen allen in de vergaderkamer hadden plaatsgenomen, las de dienaar Gods zijn in elkaar geflanste sprookje voor, dat eveneens in de Rijkskrant zou worden afgedrukt.

Een van de zeer geachte bestuurders schraapte zijn keel en merkte op dat zijn sprookje een totaal ander was dan dat van de monniken. De prelaat wees

hem terecht door op te merken dat het sprookje van de monniken totaal anders was dan dat van hem. Een verdere discussie werd niet meer gevoerd. Na een kwartier vergaderen, inclusief het nuttigen van twee koppen koffie met een biskwietje, stonden allen weer op het Domplein en praatten daar nog lang na.

Daarmee was de zaak nog niet ten einde. 's Anderdaags ontbood de prelaat zijn secretaris en zadelde hem op met het verzamelen van handtekeningen. De kerkelijke onderdanen die hun naam op het papier hadden geplaatst, gaven daarmee hun instemming om het beeld uit de tuin van de professor te verwijderen. Zover lieten de monniken het niet komen. Ze wilden met iedereen in peis en vree leven en hielden de eer aan zichzelf. Zonder veel plechtigheden haalden ze met toestemming van de professor het beeld uit zijn tuin en plaatsten het in hun bloe-

mentuin, en wel zo dat de prelaat het niet kon zien en zich er dus ook niet aan kon ergeren. Tot het einde der dagen (van het klooster) heeft het beeld daar gestaan.

Enkele dagen later bracht een speciale bode als mosterd na de maaltijd de handtekeningen, die de secretaris van de prelaat met veel gezwoeg en verwensingen aan het adres van de prelaat had verzameld. Het vel papier was groot genoeg, daar niet van, maar na hevig speuren werden er toch nog enkele onleesbare handtekeningen op gevonden.

Vele jaren later

Na de regeerperiode van de Boze Koning traden er mildere vorsten aan. De huidige vorst, Hendrik de Eerste, was niet alleen een kundig staatshoofd, hij was tevens kunstzinnig en voelde precies aan wat zijn onderdanen wilden.

Tijdens zijn regeerperiode werd op dat stukje grond waarover zoveel heibel was geweest, het huidige smetteloze beeld geplaatst; als eerherstel aan de tientallen monniken die in en buiten het klooster zoveel zegenrijk werk hadden verricht.

Naschrift

Achteraf bezien had het niet tot zoveel opwinding en kwade woorden over en weer hoeven te komen. Als de door eigenbelang vertroebelde geesten maar gehandeld hadden naar de katholieke waarden uit die tijd, dan hadden de argeloze passanten in Harreveld al minstens vijfenvijftig jaar eerder van een fraai beeld kunnen genieten, dat nu in Voorhout staat.

Nu staat het beeld er, op de geplande plek tussen de kerk en het internaat, sinds april 2011. Het is geplaatst als herinnering aan de broedercongregatie onze lieve Vrouw van Zeven Smarten, die van 1911 tot 1991 in Harreveld op het internaat heeft gewerkt. De plaatsing is gerealiseerd door de stichting gemeenschapsbelangen Harreveld.

vervolg van pagina 20

fonische alarmeringsdienst ingesteld. Mensen die op onderstaande alarmeringlijst voorkwamen moesten in geval van een calamiteit door het Hoofd LBD telefonisch worden gewaarschuwd. Bedrijven die beschikten over een stoomfluit of een sirene moesten na een telefonische melding door het Hoofd LBD, deze in werking zetten. Wat de overige op de alarmlijst genoemde diensten na een telefonische melding precies moesten doen was nog niet schriftelijk vastgelegd. Overigens hadden veel leden van de brandweerdienst, die op hieronder vermelde alarmeringslijst voorkwamen, in 1941 nog geen telefoonaansluiting. De gemeente moest daar eerst nog voor zorgen à f 400,- eenmalige aanlegkosten en f 26,- vastrecht per jaar per aansluiting.

BIJLAGE I.

Schrijven van 23-6-1941. Nr. 3541

Volgnr.	Telefoonnr.	Naam en adres der aangeslotenen.	Functie bij den dienst.	Aanmerkingen.
1	200	Gemeentehuis Lichtenvoorde, A 311.	Commandopost.	
2	400	F. Hoekstra, Patronaatstraat, A 41c.	Politiedienst.	Gemeente-veldwachter.
3	333	B. ter Haar, Kruisweg, B 238c.	Idem.	Gemeente-veldwachter.
4	295	H. H. Hendriks, Broekboom, B 16b.	Idem.	Rijksveldwachter.
5	213	W. Varekamp, E 30 te Zieuwent.	Idem.	Rijksveldwachter.
6	392	B. L. A. M. Veldman, Rentenierstraat, A 205.		Gemeente-Secretaris.
7	329	N.V. Hulshof's Leder- en Metaalwarenfabriek, Lievevelderweg, B 169.	Alarmeringsdienst. (Stoomfluit)	
8	567	N.V. Hulshof's Ver. Fabrieken, Driehoek, B 116.	Alarmeringsdienst. (Stoomfluit)	
9	201	Stoomzuivelfabriek, Lichtenvoorde, Zieuwentscheweg, B 251	Alarmeringsdienst. (Stoomfluit)	
10	272	Coöperatieve Boerenleenbank, Lichtenvoorde, Dijkstraat, A 169a.	Alarmeringsdienst. (Sirene)	
11	208	Fa. H. B. Sterenborg, Schoenfabriek, Nieuwe Maat, B 1	Alarmeringsdienst. (Stoomfluit)	
12	330	J. H. Brenninkmeyer, Arts, Raadhuisstraat, A 303	Geneeskundige dienst.	
13	410	Dr. W. J. M. A. Hardy, Raadhuisstraat, A 300.	Idem.	
14	220	Ziekenhuis, St. Bonifacius-gesticht.	Idem.	Dijkstraat, A 134a.
15	318	H. A. Vos, E 128.	Telefoondienst.	
16	289	B. J. Willemsen, Lievevelder, D 53.	Idem.	
17	259	J. H. te Brake, Lievevelder, D 19.	Idem.	
18	7	J. H. Overkamp, Vragender, C 19.	Idem.	Vragender niet aangesloten op plaatselijk net
19	230	St. Vincentius-Gesticht, Harreveld, F 24.	Idem.	
20	225	P. T. T.-dienst, Harreveld, F 19.	Idem.	
21	214	H. J. Hulsink, E 25, Zieuwent.	Idem.	
22	208	A. J. Joly, E 160, Zieuwent.	Idem.	Harreveld en Zieuwent bezitten eigen telefoonstations.
23	225	P. T. T.-dienst, Zieuwent, E 22.	Idem.	
24	300	J. B. Post, Dijkstraat, A 161.	Brandweerdienst.	Opperbrandmeester.
25	430	B. Lefering, Dijkstraat, A 142.	Idem.	
26	339	M. Lelifelt, Broekboom, A 113.	Idem.	
27	339	J. Lelifelt, Broekboom, A 111.	Idem.	
28	216	J. C. Buunk, Rapenburgschestraat, A 273.	Idem.	
29	419	J. W. C. Zeiler, Rapenburgschestraat, A 299.	Idem.	
30	215	J. ter Bille, Rentenierstraat, A 190m.	Idem.	
31	238	Th. Rack, Broekboom, A 62.	Idem.	
32	281	M. ten Have, Korte Rapenburgschestraat A 181.	Idem.	
33	270	G. J. Tijdink, Molendijk, A 129.	Idem.	
34	404	Th. A. Ketterink, Varsseveldscheweg, A 4.	Idem.	

Omdat de Engelse bommenwerpers vanaf juni 1941 de systematische bombardementen op het Ruhrgebied, na een pauze van zeven maanden, in verhevigde mate hadden hervat liep Lichtenvoorde door de 's nachts overtrekkende Engelse luchtvloot steeds meer gevaar. Daarom voerde burgemeester Van der Laar, mede onder druk van de Duitse bezetter, een deze keer zeer gedetailleerd **luchtbeschermingsplan** voor Lichtenvoorde in. Het nieuwe luchtbeschermingsplan, gedateerd 25-11-1941, zag er als volgt uit:

Luchtbeschermingsplan voor de gemeente
Lichtenvoorde.

De luchtbeschermingsdienst wordt in de gemeente Lichtenvoorde georganiseerd volgens onderstaande regelen. Bij deze organisatie wordt in verband met de geographische ligging der gemeente en diens bebouwing in de kom, centralisatie het meest doeltreffend gezocht.

Artikel 1.
Er wordt ingesteld een luchtbeschermingsdienst met bijbehorende diensten.

Artikel 2.
Aan het hoofd van den luchtbeschermingsdienst staat een door den burgemeester te benoemen persoon, geschikt om leiding te geven en op te kunnen treden. De burgemeester wijst tevens een plaatsvervangend hoofd van den luchtbeschermingsdienst aan. Het Hoofd L.B.D. wordt bijgestaan door een secretaris. De instructie voor het hoofd L.B.D. wordt door den burgemeester vastgesteld.

Artikel 3.
Het hoofd L.B.D. behoort de hoofden van de diensten, waarbij hij zooveel mogelijk met bezwaamheid rekening houdt en geeft aan deze hoofden instructies. Hij legt van het personeel registers aan.

Artikel 4.
Voor een goed functioneren van den L.B.D. worden de volgende diensten voor deze gemeente noodzakelijk geacht:

1. Uitkijkdienst. (Kern Luchtbeschermingsdienst).
 2. Alarmeeringsdienst.
 3. Orde-dienst.
 4. Geneeskundige dienst.
 5. Brandweer.
 6. Chemische dienst, gesplitst in: a. Gasverkenningdienst; b. Ontsmettingsdienst.
 7. Opruinings- en herstellingsdienst.
- De verschillende diensten worden als volgt ondergebracht:
- a. de uitkijkdienst, de ordedienst, de gasverkenningdienst, de ontsmettingsdienst, de opruinings- en herstellingsdienst bij den commando-post op het gemeentehuis;
 - b. de geneeskundige dienst in de Herate-Rulp-Post (Ziekenhuis te Lichtenvoorde);
 - c. de brandweer in de brandwokerkazerne aan de Dijkstraat.
- De leden van den L.B.D. zijn te herkennen aan een emaille plaatje, waarop het onderdeel, waarbij men is ingedeeld, is aangegeven.

Artikel 5.
Voor de in artikel 4 genoemde diensten is de sterkte als volgt:

De

- a. de uitkijkdienst : 4 personen;
- b. de alarmeeringsdienst : 4 personen;
- c. de ordedienst : 7 personen, waarvan 1 hoofd en 1 plaatsvervangend hoofd;
- d. de geneeskundige dienst: Te huikpost: 1 hoofd, 1 med. hoofd en 6 verpleegsters; Uitruk-ploeg : 1 leider en 4 personen; Reserve-uitruk-ploeg : 1 leider en 4 personen;
- e. de brandweer: Ploeg I : 1 Commandant, 1 brandmeester, 2 chauffeurs en 6 spuitgasten; Reserve : 1 chauffeur en 2 spuitgasten; Ploeg II: 1 brandmeester en 7 spuitgasten.
- f. de gasverkenningdienst: 1 hoofd, 2 gasverkenners en 1 ordonnance; Reserve : 1 ordonnance en 2 gasverkenners.
- g. de ontsmettingsploeg : 1 hoofd, 1 med. hoofd, 8 ontsmettingspersonen; Reserve: 2 ontsmettingspersonen.
- h. de opruinings- en de herstellingsploeg : 1 hoofd, 1 med. hoofd en 8 leden; Reserve : 3 leden.

Artikel 6.
Behalve den gemeentelijken L.B.D. worden diverse blokploegen gevormd en als een georganiseerd onderdeel der zelfbescherming van de bevolking in het leven geroepen. De gemeente Lichtenvoorde is daartoe verdeeld in 33 blokken. Over elk blok wordt een blokhoofd aangesteld, die de beschikking heeft over 6 personen, waarvan 2 personen zoo mogelijk met het E.M.B.O.-diploma en over 2 reserve-personen. De grenzen van ieder blok zijn op een plattegrond-teekening der gemeente aangegeven en worden aan elk blokhoofd medegedeeld, ieder voor zoover het zijn blok betreft.

Artikel 7.
De taak der verschillende diensten wordt zoo goed mogelijk omschreven in een instructie aan de hoofden van dienst.

Artikel 8.
Alle diensten staan onder het onmiddellijk bevel van het hoofd L.B.D.. De technische uitvoering van de bevelen van dit hoofd berust bij de hoofden van dienst en deze zijn hiervoor verantwoordelijk.

Artikel 9. Schulgelegenheid.
In de gemeente Lichtenvoorde zijn geen openbare schulgelegenheden ingericht. Bij mogelijk bombardement, enz. is men dus aangewezen op particuliere schulgelegenheden.

Artikel 10. Voedsel- en drinkwatervoorziening.
Bij eventueel bombardement zal van gemeentewege, indien noodzakelijk voor de distributie van voedsel en drinkwater worden zorggedragen.

Artikel 11.

Artikel 11. Vergoeding en inbeslagneming.
Alle vorderingen van eigendommen en inbeslagneming van verbruiksartikelen bestemd voor de bescherming van en ontsmetting in verband met de beperking van de gevaren voor de bevolking voortvloeiende uit luchtaanvallen en eventuele andere verbruiksartikelen geschieden, indien noodzakelijk, op last van den burgemeester.

Artikel 12.
Het personeel van den L.B.D. wordt opgeleid voor die afdeling waarbij het is ingedeeld. Deze opvoeding geschiedt door het houden van:

- a. cursussen omtrent de beteekenis der luchtbescherming voor de burgerbevolking;
- b. berekeningen over de organisatie van den L.B.D. en diens verschillende afdelingen en diensten;
- c. theoretische behandeling van en praktische oefeningen met het gasmasker.

Artikel 13.
Er worden regelmatig oefeningen door de hoofden der diensten en afdelingen gehouden met hun personeel. Oefeningen in groot verband met alle diensten gezamenlijk, worden v. van de voren door den burgemeester bekend gemaakt, echter alleen onder goedkeuring van den Inspecteur of een hogere instantie.

Artikel 15. Slotbepalingen.
1. Ieder hoofd van een dienst ontvangt een exemplaar van het L.B.D.-plan, het toebehooren;- 2. De burgemeester kan, mede op voorstel van het hoofd L.B.D., steeds in dit plan wijzigingen brengen en eventuele aanvullingen geven.
- 3. De wijzigingen en aanvullingen, bedoeld in 2, worden medegedeeld aan den Inspecteur voor de bescherming van de bevolking tegen luchtaanvallen.

Opgemaakt te Lichtenvoorde,
24 November 1941.

Het Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst,

M. J. J. J. J.

Gezien en goedgekeurd 25 November 1941.
De Burgemeester,

van der

K 6560

Een complete set luchtbeschermingsmateriaal. Helm, gasmasker, verbandtrommel en armplaatjes van de luchtbeschermingsdienst; rol verduisteringspapier, zwarte gloeilampen met kleine lichtdoorlatende opening en een zaklamp met verduisteringskapje.

De onder Artikel 4.1 van dit luchtbeschermingsplan genoemde **Uitkijkdienst** werd als volgt uitgewerkt en tevens voorzien van de namen van de bemanning die bij deze dienst waren ingedeeld.

Instructie voor den Uitkijkdienst („Kern Luchtbescherming”) bij den Luchtbeschermingsdienst in de gemeente Lichtenvoorde.

Het Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst in de gemeente Lichtenvoorde

Besluit:

vast te stellen de navolgende instructie voor den Uitkijkdienst („Kern Luchtbescherming”) voor de gemeente Lichtenvoorde.

1e. Volgens rooster, opgemaakt door het Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst, doet de Kern Luchtbescherming haar dienst en wel zodanig, dat des nachts de commandopost steeds door één persoon is bezet en dat door twee personen in de kom der gemeente wordt gearriveerd.

2. Alle berichten, den Luchtbeschermingsdienst betreffende, die per telefoon of per ordonnans binnenkomen, zoo nauwkeurig mogelijk opnemen, noteren en daarna direct doorgeven aan het Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst.

3e. Berichten, die niet van belang zijn voor den Luchtbeschermingsdienst, doch uit politieel oogpunt belangrijk zijn, direct doorgeven aan den Heer Burgemeester en aan de Gemeentepolitie (telefoon (9) 400 en (9) 333).

4e. Zijn berichten over den Luchtbeschermingsdienst van dien aard, dat direct gealarmeerd moet worden, zonder dat het bevel van het Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst kan worden afgewacht, dan onmiddellijk de navolgende fabrieken waarschuwen:

- a. fabriek Hulshofs Leder- en Metaalwarenfabriek (H. Klein Nieuwenhuis, Aaltenscheweg B 203);
 - b. Hulshofs Vereenigde Fabrieken (H. Reinders, A 156);
 - c. Fabriek H. B. Sterenborg (machinist Berendsen, B 2);
 - d. Boterfabriek (machinist Kots, B 238b)
- en berichten, dat het sein „Luchtgevaar” moet worden gegeven

5e. Blijkt het, dat een enkele bom is gevallen (een z.g.n. toevalstreffer), dus dat er geen bewust bombardement heeft plaats gehad, dan rekening houden met den toestand. Zijn er geen slachtoffers gevallen, dan niet alarmeeren, wel het Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst waarschuwen. Worden er slechts brandbommen afgeworpen, dan, naast het Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst, de brandweer onmiddellijk waarschuwen (commandant J. B. Post, telefoon 300 en Garage Buunk, telefoon 216).

Ieder geval moet op zich zelf beoordeeld worden. Meent het betreffende zittende lid op den commandopost niet te kunnen beoordeelen of er alarm moet worden gemaakt, dan rustig afwachten tot het Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst is verschenen, of voordien een bevel tot alarmeeren heeft afgegeven.

6e. Werkzaamheden Uitkijkdienst:

Vanaf 20 uur (8 uur namiddags) tot den volgenden morgen 7 uur, of zooals door de Inspectie Luchtbescherming wordt bepaald, is steeds een patrouille van twee man in de kom der gemeente aanwezig. Deze patrouille neemt de uitkijk- en luisterdienst waar. Zij is in het bezit van een staat, waarop o.m. wordt aangetekend:

- a. de route, welke wordt gevolgd en de controlepunten, welke worden gepasseerd;
 - b. de gedane waarnemingen betreffende passerende- of aanvallende vliegtuigen;
 - c. hetgeen hierna onder a. tot en met h. is vermeld.
- 7e. De patrouille beweegt zich voortdurend per rijwiel of loopend

K 1096

door de kom der gemeente en let in het bijzonder op eventuele veranderingen door passerende vliegtuigen. Ze zal zich steeds in de richting van het voortbewegende vliegtuig verplaatsen.

Indien een projectiel wordt afgeworpen, begeeft zich een hunner terstond naar de plaats van inslag en zorgt er voor, dat geen onbevoegden de plaats van inslag betreden.

Is een projectiel niet ontploft, dan zorgt hij er voor, dat op minstens 150 Meter straal het terrein niet wordt betreden en dat bewoners van huizen binnen een straal van 50 Meter hun woonhuizen verlaten tot op minstens dezen afstand.

De andere persoon begeeft zich op de snelste wijze naar het Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst en brengt rapport uit.

Daarna begeeft deze zich eveneens naar de plaats van inslag om zijn collega af te lossen. De afgeloste persoon, die inmiddels den toestand goed heeft opgenomen, begeeft hij zich ten spoedigste naar den commandopost of verstrekt telefonisch aan den commandopost de volgende gegevens:

- a. plaats van luchtaanval;
- b. tijd van luchtaanval (eventueel begin en einde);
- c. is er alarm gemaakt na bominslag;
- d. hoe laat begon en hoe lang duurde luchtalarm;
- e. welke verliezen aan doden en gewonden onder burgerbevolking;
- f. idem betreffende personeel Luchtbeschermingsdienst tijdens hulpverlening;
- g. welke materiele schade is ontstaan;
- h. overige bijzonderheden.

8e. Bij bominslag in bewoonde percelen zal het personeel van de Kern allereerst een onderzoek instellen naar eventuele slachtoffers. Hierbij dienen de volgende wenken in acht te worden genomen:

- a. Men ga niet overijld te werk, doch met overleg en doortastendheid. In geen geval verlaat men de plaats van bominslag om eventuele buren te waarschuwen. (De blokploeg zal spoedig genoeg ter plaatse verschijnen);
- b. bij inslag van brandbommen trachte men terstond het brandpunt te ontdekken en bestrijde dit met zand (dus niet met water, daar dit de uitwerking van een brandbom slechts verhoogt). Zoo de mogelijkheid nog bestaat, dan de brandbom verwijderen;
- c. men houde nieuwsgierigen op een afstand. De blokploeg is aangesteld voor eerste hulpverlening;
- d. in spoedgevallen waarschuwe men zoo noodig brandweer en medische hulp.

9e. Alle vroegere instructies, aanschrijvingen, circulaire en aanwijzingen vervallen bij deze nieuwe instructie.

Vastgesteld te Lichtenvoorde d.d. 19 November 1941.

Het Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst te Lichtenvoorde:

(get.) TH. H. WEGMAN.

**Luchtbeschermingsdienst Lichtenvoorde.
Uitkijkdienst.**

Vaste Kern:

- W. M. Rosendahl, A 235.
- G. J. te Vaarwerk, D 122a.
- J. B. Broshuis, B 84.
- B. J. Kuijk, A 89.

K 1096

De onder Artikel vier van het luchtbeschermingsplan genoemde Alarmeringsdienst (Artikel 4.2) werd als volgt georganiseerd:

Instructie voor den Alarmeringsdienst bij den Luchtbeschermingsdienst in de gemeente Lichtenvoorde.

Het Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst in de gemeente Lichtenvoorde

Besluit:
vast te stellen de navolgende instructie voor den Alarmeringsdienst voor de gemeente Lichtenvoorde.

Artikel 1.

Er wordt een alarmeringsdienst ingesteld, die de bevolking dient te waarschuwen wanneer luchtgevaar aanwezig is en wanneer luchtgevaar is geëindigd.

Artikel 2.

Voor het sein „Luchtalarm” worden aangewezen de navolgende fabrieken:

- 1e. fabriek Hulshof's Leder- en Metaalwarenfabriek;
- 2e. Hulshof's Vereenigde Fabrieken;
- 3e. fabriek H. B. Sterenberg;
- 4e. Coöperatieve Stoomzuivelfabriek „Lichtenvoorde”.

Voor het sein „Luchtalarm geëindigd” worden aangewezen:

- 1e. de R. K. Kerk van den H. Bonifacius te Lichtenvoorde (Rapenburgsche straat);
- 2e. de Kerk van de Ned. Herv. Gemeente (Rentenierstraat).

Artikel 3.

Het sein „Luchtalarm” bestaat in het doen loeien van de stoomfluiten of sirenes der fabrieken gedurende één minuut.

Het sein „Luchtalarm geëindigd” bestaat in het doen luiden van de kerkklokken gedurende één minuut.

Artikel 4.

De stoomfluiten of sirenes der fabrieken, alsmede de kerkklokken mogen slechts gebruikt worden voor het geven van deze seinen. Alle andere gebruik is verboden.

Artikel 5.

Onmiddellijk na telefonisch bevel van den commandopost Luchtbescherming, of wel op schriftelijk bevel, gebracht door ordonnances moeten de seinen vorengenoemd afgegeven worden.

Artikel 6.

Alle vroegere instructies, aanschrijvingen, circulaires en aanwijzingen vervallen bij deze nieuwe instructie.

Vastgesteld te Lichtenvoorde d.d. 19 November 1941.

Het Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst te Lichtenvoorde:

(get.) TH. H. WEGMAN.

K 1696

Met deze stoomfluit van de Gebr. Stork-Hengelo uit 1918 werd door ploegbaas G.J. Reinders bij Hulshof's Vereenigde Fabrieken alarm geslagen. De fluit is inmiddels in ruste en staat in de toonzaal van Hulshof.

Luchtbeschermingsdienst Lichtenvoorde. Alarmeringsdienst.

„Luchtalarm”.

- 1e. Voor Hulshof's Leder- en Metaalwarenfabriek:
H. Klein Nieuwenhuis, Aaltenscheweg, B 203.
- 2e. Voor Hulshof's Vereenigde Fabrieken:
G. J. Reinders, A 156.
- 3e. Voor fabriek H. B. Sterenberg:
J. W. Berentsen, B 2.
- 4e. Voor Coöperatieve Stoomzuivelfabriek „Lichtenvoorde”:
W. F. Kots, B 238b.

„Luchtalarm geëindigd”.

- 1e. Voor R. K. Kerk van den H. Bonifacius (Rapenburgsche straat):
H. H. A. Wekking, A 292 (Koster).
- 2e. Voor Kerk Ned Herv. Gemeente:
G. J. Hondorp, A 220 (Koster).

De onder Artikel 4.3 van het luchtbeschermingsplan genoemde Ordedienst bestond uitsluitend uit politieagenten. De namen staan op onderstaand document vermeld.

Instructie voor het Hoofd en de Leden van den Ordedienst bij den Luchtbeschermingsdienst in de gemeente Lichtenvoorde.

Het Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst in de gemeente Lichtenvoorde

Besluit:

vast te stellen de navolgende instructie voor het Hoofd en de Leden van den Ordedienst bij den Luchtbeschermingsdienst voor de gemeente Lichtenvoorde.

Artikel 1.

Het personeel van den ordedienst staat onder leiding van den oudste in dienstjaren der gemeente-politie.

Als plaatsvervanger treedt op de in dienstjaren daaropvolgende der gemeente-politie.

Artikel 2.

Het geheele personeel is voorzien van:

a. rijwielen;

b. gasmaskers.

De gasmaskers zijn aan het hoofd en aan het personeel van den ordedienst uitgereikt.

Het hoofd van den ordedienst is verantwoordelijk voor het in goeden staat onderhouden van de gasmaskers van zijn ploeg.

Artikel 3.

De taak van den ordedienst is:

a. toezicht houden op het naleven van de verduisteringsvoorschriften;

b. het verkeer te regelen in verband met de verduistering;

c. toezicht houden op de nakoming van de door den Burgemeester bij openbare bekendmaking voorgeschreven gedragsregels;

d. te zorgen dat na het sein „Luchtalarm” een ieder, mede in verband met mogelijk gevaar van gas, terstond de straat verlaat en zich in veiligheid brengt;

e. te zorgen voor afzetting van getroffen en besmette gebouwen, terreinen, enz.;

f. het verkeer te regelen in verband met deze afzetting;

g. te zorgen voor de handhaving van de rust, het herstellen van orde en het tegengaan van panieken.

Artikel 4.

De ordedienst heeft zorgvuldig na te gaan of de verduisteringsvoorschriften worden nageleefd.

Deze voorschriften houden in, dat:

a. de openbare verlichting geheel is gedoofd, eventueel met uitzondering van enkele richtlampen;

b. iedere uitstraling van licht uit gebouwen of particuliere woningen en winkels onmogelijk is;

c. iedere relame-, buiten- en étalageverlichting is gedoofd;

d. de verlichting van voer- en rijtuigen aan de gestelde voorschriften voldoet.

Artikel 5.

Bij het sein „Luchtalarm” of wel bij telefonische oproep of door middel van ordonnancen, begeeft het personeel zich op de snelste wijze naar het Politiebureau ten gemeentehuize, teneinde de ter uitvoering van het bepaalde bij artikel 3 noodige instructies te ontvangen.

K 1696

Artikel 6.

Alle vroegere instructies, aanschrijvingen, circulaires en aanwijzingen vervallen bij deze nieuwe instructie.

Vastgesteld te Lichtenvoorde d.d. 19 November 1941.

Het Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst te Lichtenvoorde:

(get.) TH. H. WEGMAN.

Luchtbeschermingsdienst Lichtenvoorde.

Ordedienst.

Hoofd: F. Hoekstra, A 41f.

Plaatsvervangend Hoofd: B. ter Haar, B 238c.

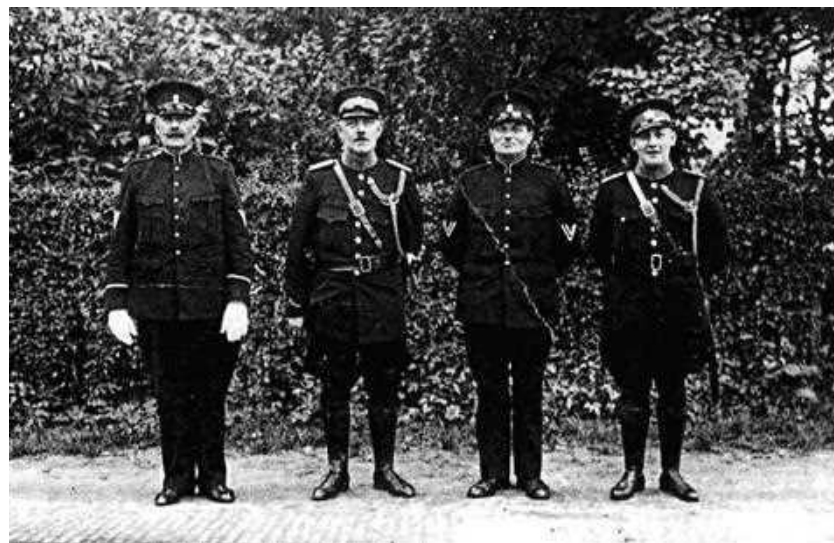
H. H. Hendriks, B 16b.

W. Varekamp, E 30.

A. W. van Deelen, A 246.

J. H. Hahné, C 3.

V. A. Jacobs, A 95a.

Ordedienst agenten. Ingedeeld bij de ordedienst van de LBD waren van links naar rechts: gemeenteveldwachter Hoekstra, Rijksveldwachter Hendriks en gemeenteveldwachter Ter Haar. Rechts Rijksveldwachter Landewee

De onder Artikel 4.4 van het luchtbeschermingsplan genoemde Geneeskundige Dienst had als hulppost het Bonifatiusziekenhuis. Dokter J.H. Brenninkmeijer stond aan het hoofd van de dienst. Zijn plaatsvervanger was dokter Hardy. Tot hun beschikking stonden een hele reeks verpleegsters en EHBO'ers.

Instructie voor het Hoofd van den Geneeskundigen Dienst bij den Luchtbeschermingsdienst in de gemeente Lichtenvoorde.

Het Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst in de gemeente Lichtenvoorde

Besluit:

vast te stellen de navolgende instructie voor het Hoofd van den Geneeskundigen Dienst bij den Luchtbeschermingsdienst voor de gemeente Lichtenvoorde.

Artikel 1.

Als hoofd van den geneeskundigen dienst is aangewezen J. H. Brenninkmeijer, gemeente-geneesheer. Als plaatsvervangend hoofd is aangewezen Dr. W. J. M. A. Hardy, gemeente-geneesheer.

Artikel 2.

De taak van den geneeskundigen dienst omvat het redden, het vervoer, de behandeling, ontsmetting en verpleging van gaszieken en gewonden.

Hij rukt uit, of laat uitrukken, alléén op last van het Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst.

Wanneer hij een zoodanigen last ontvangen heeft, is de geheele technische uitvoering voor zijn rekening en hij draagt de volle verantwoordelijkheid voor een goede uitvoering.

Artikel 3.

Het hoofd van den geneeskundigen dienst is belast met:

1e. de opleiding van personeel voor het diploma E. H. B. O. (cur-sus: het Oranje Kruis). Deze opleiding kan hij overdragen aan zijn plaatsvervanger:

2e. a. het bijbrengen van een algemeene kennis aan zijn personeel omtrent luchtaanvallen, de daarbij de verwachten bomsoorten, haar uitwerking en bestrijding, de individueele en collectieve beschermings-maatregelen;

b. het bijbrengen van een grondige kennis omtrent de strijdgassen en de wijze waarop gaszieken moeten worden vervoerd en ontsmet;

c. de instructie in de werking van het gasmasker;

d. de regelmatige oefening in het dragen van en het werken met het gasmasker en de beschermende kleding;

e. de regelmatige oefening in het vervoeren en verplegen van gas-zieken;

Dokter W.J.M.A. Hardy

3e. het vaststellen, aanschaffen, indeelen en opslaan, in overleg met het Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst van het benodigde mate-riaal, de benodigde verbandmiddelen en de ingrediënten noodig voor de behandeling en ontsmetting van gaszieken en gewonden en de controle daarop en het onderhoud daarvan;

4e. de inrichting, in overleg met het Hoofd van den Luchtbescher-mingsdienst, van de hulppost en de ontsmettingsinrichting;

5e. het maken van instructies voor het geneeskundig personeel, welke aan de goedkeuring van het Hoofd van den Luchtbeschermings-dienst worden onderworpen.

Artikel 4.

Het hoofd van den geneeskundigen dienst, alsmede zijn plaatsver-vanger, stelt zich op de hoogte van de behandeling der gaszieken.

Artikel 5.

Bij het sein „Luchtalarm“, of wel bij telefonische oproep of door middel van ordonnances, begeeft het personeel van den geneeskundi-gen dienst zich op de snelste wijze naar den geneeskundigen hulppost, het St. Bonifacius Ziekenhuis te Lichtenvoorde, teneinde aldaar de noodige instructies te ontvangen.

Artikel 6.

Hij brengt zoo spoedig mogelijk schriftelijk rapport uit aan het Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst over het aantal doden en gewonden, bij een luchtaanval voorgekomen, alsmede over den toestand van de gewonden.

Artikel 7.

Alle vroegere instructies, aanschrijvingen, circulaires en aanwijzing-ven vervallen bij deze nieuwe instructie.

Vastgesteld te Lichtenvoorde d.d. 19 November 1941.

Het Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst te Lichtenvoorde:

(get.) TH. H. WEGMAN.

Luchtbeschermingsdienst Lichtenvoorde.

Geneeskundige Dienst.

Hoofd: J. H. Brenninkmeijer, Arts, A 303.

Plaatsvervangend Hoofd: Dr. W. J. M. A. Hardy, Arts, A 300.

Hulppost:

Het R. K. Bonifacius Ziekenhuis te Lichtenvoorde.

Bezetting Hulppost:

Arts: J. H. Brenninkmeijer, A 303.

Plaatsvervangend Arts: Dr. W. J. M. A. Hardy, A 300.

Gediplomeerde Verpleegsters:

Zuster Moeder Overste, A 134a,

Zuster Canisia, A 134a,

Zuster Navalina, A 134a,

Zuster Radmunda, A 134a,

Zuster Sagina, A 134a,

Zuster Gera, A 134a,

Zuster-verpleegsters St. Bonifacius Ziekenhuis.

Uitrukploeg.

Leider: G. C. Paasschens, A 41b.

E. H. B. O.-ers: Ja. S. Dusseldorp, A 155.

Ja. B. A. Manschot, A 258.

H. H. R. Grothe, A 136b.

Ma. Heutimck, B 184.

Reserves.

Leider: J. B. Beauchampet, A 329.

E. H. B. O.-ers: Ca. G. M. Bakker, A 122.

Ca. W. Doppen, A 189.

Fa. B. M. Doppen, A 19.

Ga. Wa. Brus, A 316.

K 1666

Uiteraard ontbrak bij het Luchtbeschermingsplan de brandweer (Artikel 4.5) niet. Ook zij kreeg instructies hoe te handelen in geval van calamiteiten. De brandweer bestond toentertijd uit slechts 21 personen maar werd niettemin onderverdeeld in twee ploegen. Hun uitrusting was minimaal.

Instructie voor het Hoofd of den Commandant van de Brandweer bij den Luchtbeschermingsdienst in de gemeente Lichtenvoorde.

Het Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst in de gemeente Lichtenvoorde

Besluit:

vast te stellen de navolgende instructie voor het Hoofd of den Commandant van de Brandweer bij den Luchtbeschermingsdienst in de gemeente Lichtenvoorde.

Artikel 1.

Als hoofd van de brandweer is aangewezen het hoofd of de commandant van de vrijwillige brandweer in deze gemeente.

Artikel 2.

Het hoofd van de brandweer is belast met:

a. de opleiding, in overleg met het Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst, van het personeel.

Deze opleiding omvat:

1e. het bijbrengen van een algemeene kennis omtrent luchtaanvallen, de daarbij te verwachten bomsoorten, hare uitwerking en bestrijding, de individueele en collectieve beschermingsmaatregelen;

2e. het bijbrengen van een grondige kennis omtrent de organisatie en werking van den Luchtbeschermingsdienst en het luchtbeschermingsplan;

3e. het bijbrengen van een bijzondere kennis omtrent brandbommen en haar blusschingswijzen;

4. instructie in de werking van het gasmasker;

5e. regelmatige oefening in het dragen van het gasmasker en de beschermende kleeding;

b. het instellen van instructies voor het personeel van de brandweer, welke aan de goedkeuring van het Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst worden onderworpen;

c. het vaststellen en indeelen van het benodigde materiaal, alsmede de controle daarop en het onderhoud daarvan;

d. het bijhouden van de personeel- en materiaalstaten.

Artikel 3.

Bij het sein „Luchtalarm” of wel bij telefonische oproep of door middel van ordonnances, begeeft het personeel zich op de snelste wijze naar de brandweerkazerne, waar de verzamelpost is gevestigd, en voorziet zich van de dienstkleeding.

Artikel 4.

De commandant van de brandweer rukt niet uit, of laat niet uitrukken, voor dat hij daartoe een telefonische, schriftelijke of mondelinge last heeft ontvangen van het Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst.

Artikel 5.

Hij brengt zoo spoedig mogelijk aan het Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst schriftelijk rapport uit over door luchtaanvallen ontstane branden en de bestrijding hiervan en voorts alles wat hiermede in verband staat.

Artikel 6.

Alle vroegere instructies, aanschrijvingen, circulaire en aanwijzingen vervallen bij deze nieuwe instructie.

Vastgesteld te Lichtenvoorde d.d. 19 November 1941.

Het Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst te Lichtenvoorde:

(get.) TH. H. WEGMAN.

K 1696

Luchtbeschermingsdienst Lichtenvoorde.

Brandweer.

Ploeg I.

Commandant:

J. B. Post, A 151.

Brandmeester:

H. A. Lelivelt, A 113.

Personeel:

J. C. Buunk, 1e chauffeur, A 273.
W. J. Dusseldorp, 2e chauffeur, A 155.
H. J. Eekelder, spuitgast, A 163.
J. A. M. Lelivelt, spuitgast, A 111.
Th. Rack, spuitgast, A 62.
J. Th. Reinders, spuitgast, A 309.
G. J. Tijdink, spuitgast, A 129.
H. A. Tijdink, spuitgast, A 126.

Reserves:

J. H. Heutinck, 3e chauffeur, B 169b.
J. H. ter Bille, spuitgast, A 190.
A. B. Holweg, spuitgast, A 88.

Ploeg II.

Brandmeester:

B. J. Lefering, A 142.

Personeel:

G. J. Hillen, spuitgast, B 80.
H. A. ten Have, spuitgast, A 183.
Th. A. Kettering, spuitgast, A 4.
J. W. C. Zeiler, spuitgast, A 299.
J. W. Elferink, spuitgast, B 171.
J. W. van Dillen, spuitgast, B 170.
J. A. Hogenkamp, spuitgast, A 118.

1941. Twaalfeneenhalf jaar Vrijwillige Brandweer Lichtenvoorde. Staande voorste rij vlnr:

J. Reinders, G. Tijding, A. Holweg, G. Hillen, J. Elferink, M. Paashuis, B. Lefering, Th. Wegman, H. Lelivelt (commandant). Middelste rij vlnr: Th. Rack, Th. Kettering, J. Lelivelt, H. Wessels, H. Langwerden, H. Tijdink. Achterste rij vlnr: H. Heutinck, B. Tijdink, J. ter Bille, H. Eekelder, J. van Dillen, J. Hogenkamp, J. Heutinck, H. ten Have

Het Luchtbeschermingsplan voorzag ook in een Gasverkenningdienst (pun 4.6a). Er werd rekening mee gehouden dat er, evenals in de Eerste Wereldoorlog, 1914-1918 (mosterdgas), wel eens chemische wapens ingezet zouden kunnen worden. Piet Heling, de plaatselijke drogist, werd verondersteld wel enige kennis van gassen te hebben en werd dus tot hoofd van de Gasverkenningdienst gebombardeerd.

Instructie voor het Hoofd en de Leden van den Gasverkenningdienst bij den Luchtbeschermingsdienst in de gemeente Lichtenvoorde.

Het Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst in de gemeente Lichtenvoorde

Besluit:

vast te stellen de navolgende instructie voor het Hoofd en Leden van den Gasverkenningdienst bij den Luchtbeschermingsdienst voor de gemeente Lichtenvoorde.

Artikel 1.

Als hoofd van den gasverkenningdienst is aangesteld P. Heling, A 290, Lichtenvoorde.

Artikel 2.

De taak van het hoofd en de leden van den gasverkenningdienst is: het onderzoeken of er na een vliegtuigaanval bommen met gas zijn afgeworpen, of wel dat door middel van den motor van het vliegtuig gas is uitgedreven en neergekomen op gebouwen, wegen, terreinen enz.

Artikel 3.

Het hoofd van den gasverkenningdienst is belast met:

1e. De opleiding, in overleg met het Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst, van het personeel van den gasverkenningdienst.

Deze opleiding omvat:

a. het bijbrengen van een algemeene kennis omtrent luchtaanvalen, de daarbij te verwachten bomsoorten, haar uitwerking en bestrijding, de individuele en collectieve beschermingsmaatregelen;

b. het bijbrengen van een grondige kennis omtrent de organisatie en werking van het Luchtbeschermingsplan en van de Luchtbeschermingsdienst;

c. het bijbrengen van een **bijzondere** kennis omtrent de strijd-gassen, op reuk te onderscheiden, en de wijze, waarop en de mid-delen, waarmede de ontsmetting van met strijd-gassen besmette terreinen, kleedingstukken enz. moeten worden uitgevoerd;

d. instructie en werking van het gasmasker;

e. regelmatige oefening in het dragen en het werken met het gasmasker en de beschermende kleeding;

f. regelmatige oefeningen in het onderzoeken op gas;

2e. het opstellen van instructies voor het personeel van den gasverkenningdienst, welke aan de goedkeuring van het Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst zijn onderworpen;

3e. het vaststellen, aanschaffen, indeelen en opslaan, in overleg met het Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst, van benodigde materialen, beschermende kleeding, studie-materieel enz.;

4e. het bijhouden van de personeel- en materiaalstaten;

Artikel 4.

5e. het aangeven, hoever besmet terrein moet worden afgezet.

Het hoofd van den gasverkenningdienst, alsmede zijn personeel dient nauw samen te werken met het hoofd van den ontsmettingsdienst en zijn personeel.

Artikel 5.

Bij het sein „Luchtalarm” of wel bij telefonische oproep of door

K 1096

middel van ordonnancen, begeeft het personeel zich op de snelste wijze naar den commandopost Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst ten Gemeentehuize, alwaar de verzamelpost is gevestigd en wacht aldaar op te ontvangen instructies.

Artikel 6.

Onmiddellijk na het onderzoek op gas brengt het hoofd van dienst verslag uit aan het Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst, met vermelding van alle bijzonderheden.

Artikel 7.

Alle vroegere instructies, aanschrijvingen, circulaire en aanwijzingen vervallen bij deze nieuwe instructie.

Vastgesteld te Lichtenvoorde d.d. 19 November 1941.

Het Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst te Lichtenvoorde:

(get.) TH. H. WEGMAN.

Luchtbeschermingsdienst Lichtenvoorde, Gasverkenningdienst.

Hoofd: P. J. J. Heling, A 290.

Gasverkenner:

A. J. te Vruchte, B 286,
J. J. Breukers, B 57.

Motor-Ordonnance:

H. J. Meijer, A 124.

Reserves:

Gasverkenner:

A. J. Beauchampet, A 329,
B. J. Rouwhorst, F 13.

Motor-Ordonnance:

A. van Westershuis, B 40a.

Piet

Heling

Als de ploeg van Piet Heling gas ontdekt had, moest de met gas besmette plek gereinigd worden. Dus werd er ook een Gasontsmettingsdienst (Artikel 4.6b) ingesteld. Een hoofd voor deze risicovolle dienst was zo snel niet te vinden, dus die plaats bleef vacant. Als waarnemer mocht J.A. Wolterink optreden. Kennis was bij de aangewezen ploeg niet aanwezig, dus moesten cursussen gevolgd worden.

Instructie voor het Hoofd of den Commandant van de Brandweer bij den Luchtbeschermingsdienst in de gemeente Lichtenvoorde.

Het Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst in de gemeente
Lichtenvoorde

Besluit:

vast te stellen de navolgende instructie voor het Hoofd of den
Commandant van de Brandweer bij den Luchtbeschermingsdienst in
de gemeente Lichtenvoorde.

Artikel 1.

Als hoofd van de brandweer is aangewezen het hoofd of de com-
mandant van de vrijwillige brandweer in deze gemeente.

Artikel 2.

Het hoofd van de brandweer is belast met:

a. de opleiding, in overleg met het Hoofd van den Luchtbescher-
mingsdienst, van het personeel.

Deze opleiding omvat:

1e. het bijbrengen van een algemeene kennis omtrent luchtaan-
vallen, de daarbij te verwachten bomsoorten, hare uitwerking en be-
strijding, de individueele en collectieve beschermingsmaatregelen;

2e. het bijbrengen van een grondige kennis omtrent de organisatie
en werking van den Luchtbeschermingsdienst en het luchtbescher-
mingsplan;

3e. het bijbrengen van een bijzondere kennis omtrent brandbommen
en haar blusschingswijzen;

4. instructie in de werking van het gasmasker;

5e. regelmatige oefening in het dragen van het gasmasker en de
beschermende kleeding;

b. het instellen van instructies voor het personeel van de brand-
weer, welke aan de goedkeuring van het Hoofd van den Luchtbe-
schermingsdienst worden onderworpen;

c. het vaststellen en indeelen van het benodigde materiaal, als-
mede de controle daarop en het onderhoud daarvan;

d. het bijhouden van de personeel- en materiaalstaten.

(Wordt vervolgd)

Straatbeelden 1971 en 2011

Vervolg van periodiek 62

Door Frits van Lochem

Carolus Pieters, bouwkundige te Amsterdam, woonde vroeger in Lichtenvoorde en maakte in zijn studiejaren zo rond 1971 een aantal foto's in het centrum van Lichtenvoorde. Later schonk hij deze fotocollectie aan onze vereniging. De oude foto's zijn dus door Carolus Pieters gemaakt. De actuele foto's zijn gemaakt door Theo Withag.

De zuidwand van de Markt wordt gedomineerd door het pand van Pillen levensmiddelen. Ooit was dit de eerste zelfbedieningswinkel hier ter plaatse. Daarnaast bakker Berentsen en de tapijtboutique van Reukers. Een mooi oud kevertje draait net de bocht in. Het is kennelijk een rustig moment want het plein op de voorgrond is leeg en dat was toch gewoon een parkeerplaats.

De gevel van het grote pand is in stijl verfraaid. De winkelpui van Snoepy gaat nu over de gehele breedte van het pand. Ook Delicious Doppen en Licht hebben eigentijdse aanduidingen op de gevel.

Na de sloop van het oude postkantoor, ca. 1969, tot de bouw van het ABN-kantoor en het Chinees restaurant in 1973 was er extra parkeergelegenheid en daar werd dankbaar gebruik van gemaakt.

De huidige bebouwing op dezelfde plek. Met geheel links (niet zichtbaar) Reisbureau Globe, midden de ABN en rechts De Juwelier is de begane grond goed ingevuld. Gegadigden voor boven kunnen nog kiezen.

Een totaalbeeld vanaf de steen richting Bonifatiuskerk. Het verkeer had ruim baan in het centrum.

Hier het actuele straatbeeld. Gewoon auto-verkeer is hier niet meer toegestaan.

Hier rechts, eerste pand, betreft Woninginrichting Gebr. Lamers, daarnaast bakkerij Manschot, dan de galanterie- annex speelgoedzaak van Lichtenberg, vervolgens de inrit Beenengang en dan Hotel de Koppelpaarden; van drogisterij Heling daarnaast zijn alleen de markiezen nog te zien. Dan geheel links is nog een klein deel van restaurant de Leeuw te zien, dan slagerij Anton Hulshof, vervolgens juwelier/horlogerie André Kortès en dan is alleen de daklijst te zien van het huis van fam. Buijnink op de hoek van

de Broekboomstraat. Over die kruising is de groente-en fruitzaak van Weeber te zien en daarnaast zit fotograaf Wekking. Het hoge dak daarachter links is van het St. Jozefklooster.

Het vooruitstekende pand daarna is van Manschot-Doppen (drogisterij De Gaper) en het gemeentehuis is ook deels te zien.

Hier rechts nu Beau Femme Mode en Apart sieraden. Daarnaast terStal kledingzaak en op de hoek van de Beenengang Het Broekenhuis. Na de Beenengang café De Koppelpaarden (gemeentelijk monument). De zaak van opticien Theo Hofland is net niet meer zichtbaar.

Na de Broekboomstraat is na de sloop van de oude panden de rooilijn teruggelegd, waardoor de winkelpanden aldaar niet goed zichtbaar zijn. In de verte wel Antoniushove en het gemeentehuis.

Prijsuitreiking

Door Marcel van den Hoven

Bij gelegenheid van het 40-jarig bestaan van de vereniging hebben alle leerlingen van groep 8 van de basisscholen uit de voormalige gemeente Lichtenvoorde een exemplaar van het boek 'De gemeente Lichtenvoorde 1815-2005' gekregen.

Daar is een puzzel bij uitgereikt, die de kinderen aan de hand van een aantal vragen door het boek loodste. Uit de gevonden antwoorden moest de titel van een tijdschrift gehaald worden.

De volgende kinderen zijn met hun goede oplossing in de prijzen gevallen:

- Carmen Raben
- Anouk Fiering
- Hilco Gierkink; allen uit Lichtenvoorde,
- Linda Rooks uit Zieuwent
- Rozan te Brake
- Jochem te Brake, beiden uit Lievelede

Het is misschien voor u ook aardig om aan de hand van de vragen door het boek te lopen en daarom is de puzzel hieronder afgedrukt.

In de volgende uitgave van 'de Lichte voorde' zal de oplossing vermeld worden.

De prijswinnaars met enkele leden van het bestuur.

Vooraan: Hilco Gierkink, Anouk Fiering, Carmen Raben, midden: Hans Tijdink, Linda Rooks, Jochem te Brake, achter: Frits v. Lochem, Rozan te Brake, Marcel v.d. Hoven
Foto: Theo Withag

Om deze puzzel op te lossen ga je het boek “De gemeente Lichtenvoorde 1815-2005” doorlezen.

- * Tip: Alle antwoorden kun je in de tekst vinden.
 Het antwoord op de eerste vraag vind je voorin het boek, het antwoord op de laatste vraag achterin.
- Vervolgens noteer je van elk antwoord een bepaalde letter (zie “letterkeuze” en “letter”).
- Tot slot moet je de gevonden letters in een bepaalde volgorde zetten en krijg je de naam van het tijdschrift van een vereniging in Lichtenvoorde.
- * Tip: kijk bij “geraadpleegde literatuur”.

Vragen:

1. Hoe heet de auteur van dit boek ? (Noteer voor- en achternaam.)
2. De naam van de laatste burgemeester van Lichtenvoorde. (Noteer voor- en achternaam.)
3. Hoeveel heeft de bouw van de eerste school in Harreveld gekost ? (noteer het antwoord in letters).
4. Wat is de bijnaam van wethouder Hulshof uit Lielvelde ?
5. Vragender was een bedevaartplaats. In de kerk staat in een zijnis een beeld.
 Wat was de naam van die heilige ?
6. Van de vier cafés die Vragender ooit heeft gehad, zijn er nog drie over.
 Hoe heette het café dat nu niet meer bestaat ?
7. Bij wie had Jan Gunnewick zich in Lielvelde gevestigd als molenaar ?
8. Zieuwent kende in het verre verleden nogal wat geschillen met omliggende nederzettingen.
 Hoe heette de rechter die in 1558 de grens tussen Harreveld en Zieuwent vastlegde ?
9. In 1952 werd in Zieuwent de basis gelegd voor een vereniging die uiteindelijk de bakermat is geworden van vele andere culturele uitingen. Spontaan is toen een revuegezelschap ontstaan.
 Wat is de naam van dat gezelschap ? (het lidwoord moet je weglaten.)
10. Onder de naam “Longa” zijn in Lichtenvoorde twee sportverenigingen actief.
 Welke sporten beoefenen zij ?
11. Een bekende figuur in Lichtenvoorde luisterde naar de (bij-)naam “Rozenstruik Jopie”.
 Wat was zijn echte naam ?
12. Om dit boek “De gemeente Lichtenvoorde 1815-2005” te kunnen samenstellen is de nodige literatuur geraadpleegd. Wie heeft geschreven: “Over de Rosvoort te Lichtenvoorde”?
 (noteer de achternaam).

	antwoord	letterkeuze	letter
1.		de 12e letter.	
2.		de 14e letter.	
3.		de 8ste letter.	
4.		de 1e letter.	
5.		de 2e letter.	
6.		de 6e letter.	
7.		de 2e letter	
8.		de 12e letter.	
9.		de 3e letter	
10.		de 1e letter van één van de sporten	
11.		de 3e letter	
12.		de 2e letter	

Oplossing:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Lezingen en excursie

Door Arnold Pluimers

Zuivelfabrieken kwamen en gingen

De Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde heeft in de maand maart een tweetal lezingen georganiseerd die veel lof hebben gekregen van de bezoekers. Op 9 maart gaf emeritus hoogleraar Jos Lankveld een lezing met de titel 'Zuivelfabrieken kwamen en gingen'. Allereerst werden de melkproductie, de melkeiwit- en melkvetgehalten van de koe aan het eind van de 19e eeuw vergeleken met een eeuw later en dan blijkt er een fenomenale verbetering te zijn opgetreden. Een melkproductie die ongeveer 300 % is gestegen plus een stijging van ongeveer 50 % voor melkeiwit en melkvet. Enerzijds bereikt door foktechnische ingrepen met het accent op selectie, anderzijds door verbeteringen van voeding en omgevingsfactoren, in vaktermen verbeteringen in genotype en milieu. Daarna werd een overzicht gepresenteerd van de oprichting van hoofdzakelijk coöperatieve zuivelfabrieken in de Achterhoek en de Liemers. Zuivelfabrieken die in de 2e helft van de 20e eeuw net zo snel gingen als ze rond 1900 zijn opgericht. Zo ook de zuivelfabriek in Lichtenvoorde.

Van de vele bezoekers van deze lezing had een aantal, vooral oud-werknemers, gehoopt op meer beeldmateriaal. Voor deze groep de prettige mededeling dat de V.O.L. in het komend najaar dan wel volgend voorjaar een tentoonstelling gaat inrichten met als onderwerp ZUIVEL, waar naast een groot aantal attributen ook de nodige beelden zullen worden getoond. Voor vrijwel alle aanwezigen was de ontstaansgeschiedenis van 'melkwol', één van de eerste kunstvezels, een eye-opener.

Wasserburgen

Op 30 maart volgde Jan Berendsen uit Doetinchem met een verhaal over 'Wasserburgen' bij onze oosterburen in het Münsterland. Al spoedig bleek dat de V.O.L. met deze inleider een rasverteller had binnengehaald met een encyclopedische kennis omtrent kastelen, burchten en versterkte boerderijen. Aan de hand van een honderdtal dia's werden we ingewijd in de ontstaansgeschiedenis van burchten, hun functie als veilige haven voor de bewoners, maar ook de functie van aanjager van de lokale

economie in de vorm van het ontstaan van een 'Freiheit' bij die burchten. Die Freiheit bestond in eerste instantie uit een aantal huizen, maar kon zelfs uitgroeien tot een dorp of stad. Slechts enkele kastelen beschikten over een 'ROEPSTEEN', een opening in de kasteelmuur met de afbeelding van een hoofd, waardoor de bezoeker kon spreken met de bewaking van een kasteel.

De reis voerde in oostelijke richting tot Munster, waar de zuidelijke richting werd ingeslagen om vervolgens westwaarts, langs Raesfeld en Anholt, weer in de Achterhoek terug te keren. Uitvoerig is stilgestaan bij de in 777 na Chr. gewijde priester Ludger, die ook in onze streek veel invloed heeft gehad. In Billerbeck is ter nagedachtenis een standbeeld voor Ludger opgericht.

Veel kastelen zijn in de loop der tijden verwoest en weer opgebouwd. Sommige hebben een maatschappelijke functie gekregen, enkele zijn nog privébezit en worden als zodanig bewoond, terwijl er ook een aantal zijn waar alleen de buitenkant is gerestaureerd. Vrijwel alle kastelen beschikken over tuinen, die afhankelijk van de welstand van de eigenaar, in grootte en rijkdom verschillen. Zo beschikt het kasteel in Lembeck over een rododendrontuin met wel 60 verschillende variëteiten.

Historische busreis

Door Arnold Plumers

Op 17 juni maakten de oudheidkundige verenigingen uit Lichtenvoorde en Zieuwent in twee opzichten een historische busreis, ten eerste omdat dit de eerste gezamenlijke excursie was en ten tweede omdat we op bezoek gingen bij de Grolsch Brouwerij, die is opgericht in 1615 in de stad Groenlo. Bij de inleiding tot de Brouwerij-tour werd ons duidelijk gemaakt dat pils wel bier is, maar dat alle bier geen pils is.

Vóórdat Peter Cuyper in 1615 zijn Grolsch ging brouwen werd er in de regio op diverse plaatsen bier gemaakt. Vaak was dat 'niet te zuipen'. Dat kwam omdat de ingrediënten vaak wisselend van samenstelling en kwaliteit waren, de waterkwaliteit vaak te wenselijk overliet en omdat er met 'wilde gist' werd gewerkt. Het was o.a. Peter Cuyper die het aantal variabelen die de kwaliteit van het tot dan toe gebrouwen bier bepaalden, drastisch ging beperken door uit te gaan van afgewogen hoeveelheden grondstoffen en te werken met vaste tijdlimieten voor de opvolgende productiefasen. Hij was dus bezig met wat wij vooral na WO II 'Kwaliteitsbeheersing' zijn gaan noemen en dat tegenwoordig gevat is in ISO en HACCP-normen.

Aan de oorspronkelijke basis van het biermaken is weinig veranderd, want met water, gerst, hop en gist heb je de ingrediënten bij elkaar. Vroeger werd koper gebruikt voor gistingsskippers, leidingen etc., maar sedert we over RVS beschikken, heeft dit het koper verdreven, omdat het niet oxydeert en dus de smaak niet beïnvloedt.

Het hele proces van gerstekorrel tot gerstenat duurt ongeveer 3 ½ week. Dan is het zetmeel onder invloed van enzymen via poly- en disacchariden tot enkelvoudige suikers teruggebracht. Deze suikers worden door gist omgezet in alcohol en CO₂ en met de hop in een aantal bewerkingstrajecten tot verschillende bieren getransformeerd.

De tour door het bedrijf is indrukwekkend, niet alleen door de gigantisch grote gistingsskippers, maar vooral door de uitgekiende logistiek van de entree van de basisproducten tot de afvoer van het gereede product. Als je bedenkt dat er voortdurend 7.000.000 liter bier in tientallen smaak- en verpakkingsvarianties op voorraad ligt en dat de logistiek moet zorgen dat daar flesjes, blikjes, kroonkurken, beugels en dozen voor moeten zijn en dat al deze zaken gestroomlijnd moeten zijn om opstoppingen of vertragingen in de productielijnen te voorkomen, dan maakt zich een gevoel van diep respect meester van een ieder die dit aanschouwt.

Pas in de periode na 1930 is Grolsch van lokaal/regionaal de wijde wereld ingetrokken en daarvoor was reclame nodig. Na 1945 zijn er voortdurend campagnes geweest met meer of minder wervende teksten zoals: 'Het bier is weer best', 'Komt tijd, komt Grolsch', 'Op een dag drink je geen bier meer, maar drink je Grolsch' en de absolute topper 'Vakmanschap is Meesterschap'. En dat laatste hebben we na afloop van de tour in café 'de Klok' kunnen ervaren. Een interessante excursie, in samenwerking georganiseerd, smaakt volgens de deelnemers naar meer.

Foto Th. Withag

Open monumentendag 2011

Door Frits van Lochem

Namens onze vereniging maak ik deel uit van het Open Monumentendagcomité in onze gemeente. Het doel is belangstelling te wekken voor het culturele erfgoed en met name ook voor die monumenten die normaal niet of slechts beperkt toegankelijk zijn. De organisatie daarvan geschiedt gemeentelijk met landelijke ondersteuning van themakeuze en materiaal/PR etc. door de Rabobank. Eerder deed dat het Bouwfonds, maar sinds dat is overgenomen door de Rabobank doet laatstgenoemde instelling dat zelf.

Het weekend van de Open Monumentendag wordt landelijk bepaald en dat is telkens het tweede weekend van september, met de plaatselijke of gemeentelijke keuze van de zaterdag of de zondag of beide. Hier is altijd gekozen voor de tweede zaterdag want op de tweede zondag van september is het in Lichtenvoorde kermis. Eigenlijk is de keuze voor de tweede zaterdag in september ook al geen gelukkige, daar op die dag velen druk zijn met de afwerking van de corsowagens of het treffen van andere voorbereidingen voor de kermis.

Niettemin is het Open Monumentendagcomité er telkens in geslaagd om een zodanig interessant programma van te bezichtigen monumenten samen te stellen, dat er toch telkens een redelijk aantal bezoekers verwelkomd kon worden. Zo ook dit jaar.

Het thema dit jaar was 'herbestemming'. Dus gebouwen die (deels) voor andere doeleinden worden gebruikt dan waarvoor ze feitelijk gebouwd zijn. De gebouwen die dit jaar opengesteld waren in Lichtenvoorde en omstreken:

- Het fabrieksgebouw (met de watertoren) van Koninklijke Hulshof
- Huize St. Eloy, Broekboomstraat (woning met praktijkruimten R.J. Loyer, woongedeelte was open)
- Voormalige Gereformeerde Kerk aan de Nieuwe Maat (nu OK-makelaars)
- Voormalige boerderij Hartman (thans gerestaureerd en prachtig ingericht als woonboerderij)

Theo Withag en Gerhard Eppingbroek waren bij Koninklijke Hulshof de hele dag gastheren met een pas heringerichte foto-tentoonstelling in de kantoorhal en rondleidingen door het monumentale fabrieksgebouw. Op het eind van de dag kon een bezoekersaantal van 54 personen worden genoteerd. Het bedrijf van Hulshof heeft op 5 november jl. op ingetogen wijze haar 135-jarig bestaan gevierd. Theo Withag en Gerhard Eppingbroek hadden de reeds aanwezige uitgebreide permanente tentoonstelling in de grote kantoorhal van Hulshof bij die gelegenheid aangevuld met interessant materiaal, waaronder een uitgebreide reeks van voorheen nog nooit vertoonde kleurenfoto's van de grote brand in 1965 die een ander gebouw van Hulshof Herwalt grotendeels in de as legde.

Het fabrieksgebouw (met de watertoren) van Koninklijke Hulshof rond 1925 toen het gebouw nog nieuw was. Fotocollectie F. van Lochem.

Ons zoekplaatje

Door Gerhard Eppingbroek

Geachte lezer, het zoekplaatje uit periodiek nummer 62, de foto van kinderen op een tentoonstelling en keuring van pluimvee en konijnen bij zaal Overkamp te Vragender, bleek ook weer erg moeilijk te zijn. Er kwam deze keer geen enkele reactie binnen. Ik wil iedereen toch nog eens aansporen nog eens goed naar de foto te kijken, om eventueel toch nog een naam te kunnen doorgeven. Ook gegevens van vroegere zoekplaatjes zijn altijd welkom.

Ons nieuwe zoekplaatje is een foto die ik al enige tijd geleden ontving van een relatie en is gemaakt door een fotograaf van het Fotopersburo Winterswijk op 30 mei 1983.

Het is een foto gemaakt bij de sporthal van Lichtenvoorde bij de start van de Fiets Vierdaagse in 1983. Moeders en kinderen, maar ook opa's staan klaar voor de start van de tocht.

Graag willen we van u weten wie de genummerde personen op deze foto zijn!

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____

**Reacties graag aan: G.J.A. Eppingbroek, Koekoekstraat 16, 7102 AZ Winterswijk.
Tel. 0543-515408**

Adressen bestuur en contactpersonen Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde

J.A.M. Tijdink, Schatbergstraat 56, 7131 AS Lichtenvoorde, tel. 0544-373123
Voorzitter

H.A.M. Everink, Lauwersdijk 5, 7137 ME Lieveelde, tel. 0544-373081
Secretaris

J. B.J. Ernst, Derde Broekdijk 2, 7132 EC Lichtenvoorde, tel. 0544-379321
Penningmeester

F.A.M. Bonnes, Ludgerstraat 11, 7131 EX Lichtenvoorde, tel. 0544-372491
Bestuurslid, werkgroep Streektaal, redactie periodiek

H.J. Hanselman, Const. Huygensstraat 7, 7131 WG Lichtenvoorde, tel. 0544-373108
Bestuurslid, bibliothecaris, redactie periodiek, werkgroep genealogie

F.J. van Lochem, v.d. Meer de Walcherenstraat 10, 7131 EN Lichtenvoorde,
Bestuurslid, redactie periodiek tel. 0544-374723

A. Pluimers, Klaasbos 24, 7131 SZ Lichtenvoorde, tel. 0544-379065
Bestuurslid, redactie periodiek

W.F.A.J. Waalder, Hugo de Grootstraat 10, 7131 XZ Lichtenvoorde, tel. 0544-373177
Bestuurslid, werkgroep archeologie

Th.G.F. Withag, Pastoor Sandersstraat 19, 7131 BT Lichtenvoorde, tel. 0544-375517
Bestuurslid, beheer fotoarchief, werkgroep excursies en lezingen

Redactieadres

F.J. van Lochem, v.d. Meer de Walcherenstraat 10, 7131 EN Lichtenvoorde,
tel. 0544- 374723

Oude nummers de Lichte voorde

H.J. Hanselman, Const. Huygensstraat 7, 7131 WG Lichtenvoorde, tel. 0544 373108

Internet: www.oudheidkundelichtenvoorde.nl

Contact: info@oudheidkundelichtenvoorde.nl

Bank en giro

Postgiro:1007734 t.n.v.Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde

Banknummer: 3361.63.932 Rabobank Lichtenvoorde t.n.v.Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde

Contributie voor het lidmaatschap van de vereniging: € 25,--.

Lid worden ? Schrijf, bel of mail: H.A.M. Everink, Lauwersdijk 5, 7137 ME Lieveelde,
tel. 0544-373081, evan@planet.nl.

Digitale bewerking
Henk Hanselman
2013